

Vodič za demokratski rad policije

sastavio Viši policijski savetnik Generalnog sekretara OEBS

Sadržaj

Uvod.....	5
Reč zahvalnosti	6
Osnovni principi demokratskog rada policije.....	7
Vodič za demokratski rad policije.....	9
I. Zadaci demokratskog rada policije	9
<i>Policija kao javni servis</i>	9
<i>Demokratski zadaci</i>	10
II. Podrška vladavini prava	11
<i>Uloga policije</i>	11
<i>Saradnja u okviru sektora krivičnog pravosuđa</i>	13
III. Policajska etika i ljudska prava	13
III.1 Policijska etika.....	13
<i>Problem korupcije</i>	14
III.2 Ljudska prava	16
<i>Problemi diskriminacije</i>	17
<i>Policijske istrage</i>	18
<i>Podrška žrtvama i svedocima krivičnih dela</i>	21
<i>Hapšenje i zadržavanje</i>	21
<i>Održavanje javnog reda i čuvanje demokratskih sloboda</i>	23
<i>Korišćenje sile</i>	24
<i>Tortura, prinudni nestanci i ostali vidovi okrutnog ili degradirajućeg ponašanja</i>	25
IV. Odgovornost i javnost rada policije	26
IV.1 Odgovornost i kontrola.....	26

<i>Nadzorne institucije</i>	27
IV.2 Partnerstvo policije i javnosti	29
<i>Mehanizmi zahteva za policijskim uslugama</i>	29
<i>Odnosi policije i medija</i>	30
<i>Javno objavljivanje izveštaja</i>	30
<i>Stvaranje foruma za otvorene diskusije</i>	30
<i>Projekti rada policije u lokalnoj zajednici</i>	32
<i>Približavanje manjinskim zajednicama</i>	32
<i>Saradnja sa građanskim društvenim grupama</i>	32
V. Policijska organizacija i rukovođenje	33
<i>Lanac rukovođenja i operativna samostalnost</i>	33
<i>Nadzor</i>	34
<i>Sastav policije</i>	35
<i>Regrutovanje</i>	36
<i>Ostajanje u policiji</i>	37
<i>Unapređenje i izgrađivanje karijere</i>	37
<i>Prava zaposlenih u policiji</i>	38
<i>Oprema</i>	39
<i>Obuka</i>	39
VI. Zaključak	40
Literatura	42

Puno poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda i razvoj društava zasnovan na pluralističkoj demokratiji i vladavini prava, preduslovi su za napredak u uspostavljanju trajne vladavine mira, sigurnosti, pravde i saradnje u Evropi.

(CSCE¹, dokument sa sastanka u Kopenhagenu, održanog u okviru Konferencije o ljudskoj dimenziji CSCE (Kopenhagen 1990.), Preambula).

¹ Conference for Security and Co-operation in Europe (CSCE) – Konferencija za bezbednost i saradnju u Evropi

Uvod

Policija je najvidljiviji deo strukture vlasti koji je odgovoran za javnu bezbednost. Na prostoru na kome je OEBS prisutan, uprkos ogromnom pritisku da se izbori sa nadolazećom plimom organizovanog kriminala i novih pretnji po međunarodnu i nacionalnu bezbednost, uključujući i one koje proističu iz terorizma, policija mora da deluje u skladu sa zakonom svoje države i međunarodnim zakonom i da u svakom trenutku poštuje ljudska prava.

Države članice OEBS "smatraju demokratsku političku kontrolu (...) policije nužnim elementom stabilnosti i sigurnosti."² U cilju podrške procesu demokratizaciju u post-konfliktnim društvima, kao i u društvima u tranziciji, sve veći naglasak se stavlja na vladavinu prava. Ovo je ukazalo na nepostojanje standardizovanih osnovnih koncepata koji bi služili kao smernice za sprovođenje aktivnosti u vezi sa policijskim radom, što je rezultiralo brojnim različitim pristupima u realizaciji policijske obuke, kao i programa reforme policije.

Zbog toga je, u saradnji sa državama članicama OEBS i partnerskim organizacijama, Viši policijski savetnik OEBS nastojao da dodatno operacionalizuje postojeće norme, standarde, dobre principe i naučene lekcije, kako bi ove norme i standarde učinio dostupnim onima stručnjacima koji se bave radom policije i sprovođenjem zakona, u obliku radnog i lako čitljivog dokumenta: Vodiča za demokratski rad policije.

Ovaj Vodič doprinosi ispunjenju zahteva država članica OEBS da rade "sa drugim međunarodnim organizacijama na stvaranju političkih i pravnih okvira u kojima policija može da obavlja svoje zadatke u skladu sa demokratskim principima i vladavinom prava"³ i da pruže informacije o naučenim lekcijama i najboljoj policijskoj praksi u savladavanju novih bezbednosnih izazova.⁴

Ovaj Vodič je napravljen da pomogne osoblju OEBS koje se bavi pitanjima policije i sprovođenja zakona, kao i policijskim stručnjacima i kreatorima politike koji rade na razvoju i jačanju demokratskog rada policije. Namena mu je da služi kao referentni priručnik za dobru policijsku praksu i međunarodno priznate standarde. Kao živi dokument, biće otvoren za uključivanje novousvojenih standarda i budućih primera dobre prakse.

Vodič definiše ciljeve demokratskih policijskih službi; važnost njihove obaveze da poštoju vladavinu prava, policijsku etiku i standarde u oblasti ljudskih prava; suštinu policijske odgovornosti prema zakonu i društvu kome služe kao i potrebu za saradnjom sa zajednicama, uz uvažavanje činjenice da efikasno obavljanje policijskih zadataka zahteva partnerstvo sa zajednicama kojima policija služi. Pored toga, Vodič detaljno razrađuje aspekte strukture i rukovođenja u policiji, koji se smatraju neophodnim za uspostavljanje i održavanje demokratskog rada policije.

² OEBS, *Kodeks ponašanja o političko-vojnim aspektima bezbednosti* (Bukurešt, 1994.), § 20.

³ OEBS, *Povelja za evropsku bezbednost* (Istanbul, 1999.), Član 45.

⁴ Videti OEBS, *Deveti sastanak Ministarkogi saveta, Odluka br. 9, Aktivnosti u vezi sa policijom* (Bukurešt, 2001.), Član 3, strana 34f.

Svaki od ovih principa demokratskog rada policije naknadno je razrađen u Vodiču i dati su referentni uputi na odgovarajuće detaljne studije i međunarodne standarde i obaveze. Vodič za čitaoca predstavlja "ključ" za "dešifrovanje" ovih dokumenata.

Reč zahvalnosti

Namera Višeg policijskog savetnika OEBS bila je da sačini ovaj Vodič zajedno sa državama članicama OEBS i partnerskim organizacijama kako bi imao širok spektar različitih pogleda na temu, zasnovanih na različitim kulturnim i institucionalnim osnovama. U tom cilju, Viši policijski savetnik OEBS okupio je grupu uvažanih policijskih stručnjaka, sastavljenu od predstavnika država članica, relevantnih međunarodnih organizacija i nezavisnih istraživačkih organizacija. On je takođe odredio i glavnog sastavljača nacrt, Dr Torstena Stodika, Višeg istraživača u Centru za istraživanje OEBS (CORE) pri Institutu za istraživanje mira i politike bezbednosti na Univerzitetu u Hamburgu. Nakon nekoliko rundi davanja pisanih doprinosa od strane stručnjaka i tokom dvodnevno sastanka stručnjaka održanog u Beču, revidiran je nacrt Vodiča. Viši policijski savetnik OEBS duboko je zahvalan za intenzivan i veoma koristan doprinos koji su stručnjaci dali tokom ovog procesa.

Stručnjaci su bili:

Pjer Epli, Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga (DCAF);
Dmitri Alečkevič, politički savetnik, Visoki komesar OEBS za nacionalne manjine;
Bo Astrom, Viši inspektor – detektiv, Odeljenje za policijske poslove, Jedinica za međunarodnu koordinaciju, Nacionalni policijski odbor, Švedska;
Pal Kristian Balhen, pomoćnik šefa policije, Sektor za analizu i prevenciju kriminaliteta, Nacionalni policijski direktorat, Norveška;
Stiv Benet, direktor, Obrazovanje i razvoj policije, Misija OEBS na Kosovu;
Lari Bird, Pomoć i evaluacija programa, Međunarodni biro narkotike, SAD
Ministarstvo inostranih poslova (State Department);
Blagorodna Makeva, viši pravni savetnik, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Policijski direktorat, Bugarska;
Jožef Boda; direktor, Međunarodni centar za obuku, Ministarstvo pravde i sprovođenja zakona, Budimpešta, Mađarska/ Konsultant pri DCAF;
Džejms Braun, pomoćnik direktora, Komisija za akreditaciju agencija za sprovođenje zakona (CALEA), SAD;
Luidi Bruno, CoESPU;
Endru Karpenter, službenik za političke poslove, Jedinica za strateška policijska pitanja (SPMU), Sekretarijat OEBS;
Timoti Del Vekio, policijski službenik, SPMU, Sekretarijat OEBS;
Havijer Deniz, savetnik, Stalno predstavništvo Francuske pri OEBS;
Bart D'Hoge, šef službe – Direktorat za evropsku koordinaciju, Međunarodna policijska saradnja, Federalna policija – Kancelarija generalnog komesara, Belgija;
Knut Drejer, viši policijski savetnik, šef Jedinice za policijske poslove, Misija OEBS u Hrvatskoj;
Frida Faksborn, EU koordinator, Jedinica za međunarodne policijske poslove, Nacionalni policijski odbor, Švedska;
Jaron Gotlib, Pravni službenik, ICPO – Interpol;
Kristina Gesik, Koordinator ljudskih prava nacionalne policije, Štab nacionalne policije, Poljska;

Jan Katorzik, prvi sekretar, Stalna misija Nemačke pri OEBS;

Anita van de Kar, administrator, Odeljenje za probleme kriminaliteta, Generalni direktorat – Pravni poslovi, Savet Evrope;

Fatih Karaosmanoglu, Docent – profesor međunarodnih odnosa i zamenik direktora instituta za bezbednosne nauke, Policijska akademija, Turska;

Rimantas Kasperavičius, komesar, glavni specijalista u Strateškoj jedinici za policijske aktivnosti, Policijsko odeljenje, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Litvanije;

Megul Kemali, zamenik šefa Direktorata za nadzor i metodiku pri Odboru za istragu u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Kazahstan;

Kristijan Martens, službenik za policijske poslove, SPMU, Sekretarijat OEBS;

Pol Morison, tim za raspodelu domaćeg osoblja na pozicije u inostranstvu/grupa za pitanja konflikta, Kancelarija za spoljen poslove i Komonvelta, Velika Britanija;

Rejčel Nild, Pravna inicijativa otvorenog društva/ Reforma domaćeg pravosuđa;

Hoze Duke Kvisios, Generalni direktorat policije i civilne zaštite, Španija;

Hans-Joakim Raclaf, vojni savetnik, Stalna misija Nemačke pri OEBS;

Adam Porsolt, koordinator obuke, Međunarodna akademija za sprovođenje zakona, Budimpešta, Mađarska/Konsultant DCAF-u;

Ardian Spahiu, Kancelarija direktora, službenik za upravu i javna pitanja, Obrazovanje i razvoj policije, Misija OEBS na Kosovu;

Torsten Stodik, viši istraživač, Centar za istraživanje OEBS (CORE) pri Institutu za istraživanje mira i politike bezbednosti na Univerzitetu u Hamburgu, Nemačka/Konsultant specijalista za policijske poslove, SPMU, Sekretarijat OEBS;

Džef Tomas, Ministarstvo pravde SAD-a, Međunarodni program obuke za krivičnu istragu (ICITAP), SAD;

Filip Tolson, šef Odeljenja za razvoj policije, Posmatračka misija OEBS u Skoplju;

Kar Trevilijan, vršilac dužnosti direktora, Ministarstvo pravde SAD-a, Međunarodni program obuke za krivičnu istragu (ICITAP), SAD;

Marija Asunsion Vaskez Dijaz de Tuesta, Generalni direktorat policije i civilne zaštite, Španija;

Vjačeslav Vorobjev, službenik za policijska pitanja, SPMU, Sekretarijat OEBS;

Džejms A. Volš, nadzornik, Pomoć i evaluacija programa, Međunarodni biro za narkotike, Ministarstvo inostranih poslova SAD (State Department);

Murat Jildiz, službenik za policijska pitanja, SPMU, Sekretarijat OEBS.

Osnovni principi demokratskog rada policije

I. Zadaci demokratskog rada policije

Policajci su najvidljiviji deo strukture vlasti. Njihove osnovne dužnosti su da:

- održavaju javni red i mir;
- štite i poštuju osnovna prava i slobode pojedinca;
- spreče i bore se protiv kriminala; i
- pruže pomoć i služe građanima.

Policajci će poboljšati legitimnost države ukoliko u svom svakodnevnom radu pokažu da:

- odgovaraju na potrebe i očekivanja javnosti; i
- koriste autoritet države u interesu građana.

II. Podrška vladavini prava

U ispunjavanju ovih zadataka, policija mora da:

- deluje u skladu sa domaćim zakonom i sa međunarodnim standardima u oblasti sprovođenja zakona, prihvaćenim od strane država članica OEBS; i
- u praksi demonstrira posvećenost vladavini prava.

Zakonodavstvo i pisani propisi kojima se policija rukovodi, trebalo bi da budu:

- jasni;
- precizni; i takođe
- dostupni javnosti.

III. Policijska etika i ljudska prava

Kako ne bi izneverila poverenje javnosti, policija se mora da se pridržava kodeksa profesionalnog ponašanja i da demonstrira:

- profesionalizam; i
- integritet.

Ovaj kodeks treba da odslikava najviše etičke vrednosti, izražene kroz:

- zabrane; i
- imperitive policijskog rada.

Policija ima posebna ovlašćenja da:

- ljude privremeno liši slobode;
- ograniči puno uživanje njihovih prava; i da
- u ekstremnim okolnostima upotrebi čak i smrtonosnu silu.

Zbog toga policajci moraju da obavljaju svoje dužnosti u skladu sa:

- opšte priznatim standardima ljudskih prava; i
- građanskim i političkim pravima.

Zaštita i očuvanje života moraju biti njihovi najviši prioriteti.

IV. Policijska odgovornost i transparentnost

Demokratska policija podrazumeva da policija bude i da samu sebe smatra odgovornom za:

- građane;
- njihove predstavnike;
- državu; i
- zakon.

Zbog toga njihove aktivnosti – koje variraju od

- ponašanja policajaca kao pojedinaca,

- strategija za policijske operacije, preko
 - procedura imenovanja, sve do
 - rukovođenja budžetom –
- moraju biti otvorene za nadgledanje od strane različitih nadzornih institucija.

Štaviše, osnovna odlika demokratske policije jeste razumevanje da je potrebna saglasnost naroda. Preduslovi za dobijanje podrške naroda:

- omogućiti transparentnost tokom policijskih operacija;
- održavanjem komunikacije i međusobnog razumevanja sa građanima kojima policija služi i koje štiti.

V. Pitanja policijske organizacije i rukovodstva

Države su u obavezi da kreiraju strukturalno i rukovodeće okruženje koje će omogućiti policiji da efektivno i efikasno primenjuje odredbe vladavine prava, domaćih i međunarodnih zakona i prihvaćenih standarda ljudskih prava.

Ovo uključuje sledeća pitanja:

- lanac komande;
- propise o nadgledanju;
- sastav policije;
- prava policijskog osoblja; i
- obezbeđenje adekvatnih resursa i obuke.

Vodič za demokratski rad policije

I. Zadaci demokratskog rada policije

1. Policija je najvidljiviji deo strukture vlasti koji obavlja najočiglednije, najneposrednije i najgrublje zadatke kako bi obezbedili blagostanje i pojedinaca i zajednica.⁵

Policija kao javni servis

2. Osnovne dužnosti policije su da održava javni red i mir; da zaštiti osnovna prava i slobode pojedinca – naročito život; spreči i primeti kriminal; smanji strah; obezbedi pomoć i služi građanima.⁶ Napredak ka demokratskoj policiji

⁵ Videti Dejvid Bejli, *Demokratizacija policije u inostranstvu*, (Vašington, 2001.), str. 13; i Džeremi Trevis, *Policija u tranziciji* (Budimpešta, 1998.), str. 2

⁶ Videti Ujedinjene nacije, *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima* (1949.), Članovi 19 i 20; Ujedinjene nacije, *Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima* (1966.), članovi 19, 21 i 22;

Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (1979.), deo A § 1;

Ujedinjene nacije, *Kodeks ponašanja za policijske službenike* (1979.), Članovi 1 i 2;

CSCE, *Pariska povelja* (1990.), str. 3;

UN Operativna služba međunarodne policije, *Komesarov Vodič za demokratsko obavljanje policijskih poslova u Federaciji Bosne i Hercegovine* (Sarajevo, 1996.), Princip 5;

postaje vidljiv kada postoji pomak "od pristupa fokusiranog na kontrolu ka pristupu fokusiranom na pružanje usluga (servis)"⁷, gde osnovna briga policije i dalje ostaje usredsređena na proaktivnu prevenciju kriminaliteta.⁸

3. Demokratska policija razvija i realizuje svoje aktivnosti na osnovu potreba građana i države, posebnu pažnju posvećuje onim članovima zajednice koji su u nevolji ili im je potrebna neposredna pomoć.⁹ Policija mora da odgovara na zahteve zajednice kao celine¹⁰ i da nastoji da brzo obavi zadatak, poštujući jednakost i nepristrasnost.¹¹ Kroz svoje aktivnosti, policija treba da bude deo zajedničkih napora društva usmerenih ka zaštiti zakona i poboljšanju osećaja sigurnosti.
4. Na zahtev, policija pomaže ostalim javnim institucijama u pružanju njihovih usluga, kada je to određeno zakonom.¹²

Demokratski zadaci

5. Kada interveniše u konfliktima, policija mora da se vodi principom da su "svi podložni ograničenjima koja su određena zakonom isključivo u cilju obezbeđenja dužnog poštovanja prava i sloboda drugih ljudi i zadovoljenja načela moralnosti, javnog reda i opšet blagostanja u demokratskom društvu"¹³ Policija se zato može

Ujedinjene nacije, "Vodič za prevenciju kriminaliteta", aneks za: *Akcija za promovisanje efikasne prevencije kriminaliteta* (2002.);

Savet Evrope, *Prep. (2001) 10 Evropski kodeks policijske etike* (2001.), §§ 1 i 12;

Ujedinjene nacije, *Prevenција urbanog kriminaliteta* (2004.);

Dejvid Brus/ Rejčel Nild 2005, *Policija kakvu želimo. Priručnik za nadgledanje policije u Južnoj Africi* (Centar za proučavanje nasilja i pomirenja, DS Print Media, Johanesburg, 2005.), str.33; Inicijativa Komonvelta za ljudska prava, *Odgovornost policije. Suviše važna da se zanemari, suviše hitna da se odloži* (Nju Delhi, 2005.), pp. 18 i 31.

⁷ OEBS, *Uloga policije u zajednici u izgradnji poverenja u manjinskim zajednicama. Finalni izveštaj* (Beč 2002.), str. 4;

⁸ Videti Savet Evrope, *Preporuka br. R (87) 19 o Organizovanju prevencije kriminaliteta* (1987); Ujedinjene nacije, *Komesarov Vodič za demokratsko obavljanje policijskih poslova u Federaciji Bosne i Hercegovine*, (op.cit., beleška 5), Princip 5;

Savet Evrope, *Partnerstva u prevenciji kriminaliteta* (op.cit., beleška 5); i

Savet Evrope, *Prep. (2006) 8 o Pomoći žrtvama kriminala* (2006.).

⁹ Videti Savet Evrope, *Rezolucija 690 (1979) o Deklaraciji o policiji* (1979), deo B, §1;

Ujedinjene nacije, *Kodeks ponašanja za policijske službenike* (op.cit., beleška 5), član 1 (c)); i

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), Preambula, §§ 44, 49 i 51.

¹⁰ Videti Ujedinjene nacije, *Kodeks ponašanja za policijske službenike* (op.cit., beleška 5), Preambula, § 8(a); i

Savet Evrope, *Kodeksi ponašanja za zvaničnike* (2000.), član 5.2.

¹¹ Videti Ralf Krošo, *Ljudska prava i teorija i praksa policije, papiri u teoriji i praksi ljudskih prava, Br. 10* (Centar za ljudska prava), Univerzitet Eseks, Kolčester, 1994.), str. 14;

Amnesti Internešnal, *10 osnovnih standarda ljudskih prava za policijske službenike* (1998.), Standard 1;

OEBS, *Uloga policije u zajednici* (op.cit., beleška 6), str. 6;

Brus/Nild, *Policija kakvu želimo* (op.cit., beleška 5), str. 21;

Inicijativa Komonvelta za ljudska prava, *Odgovornost policije* (op.cit., beleška 5), atr. 16; i

Trevor Džouns, "Vođenje i odgovornost policije", u: Tim Njubrn, *Priručnik o policiji* (Portland, 2005.), str. 607.

¹² Videti Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), § 18.

¹³ Ujedinjene nacije, *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima* (op.cit., beleška 5), član 29 (2).

smatrati čuvarom jednakosti, integracije i kohezije¹⁴ u vremenu kada se struktura stanovništva u većini velikih gradova brzo menja.¹⁵

6. Koji se problemi stavljaju pred policiju, a koje ona treba da rešava – i koji delovi društva to čine – kao i način na koji policija odgovara, jasni su pokazatelji do kog je stepena usvojena praksa demokratske policije.¹⁶
7. Policija će ojačati legitimitet države ukoliko u svom svakodnevnom radu pokaže da odgovara na potrebe i očekivanja javnosti i da koristi autoritet države u interesu građana¹⁷. (videti takođe § 21.) Ukoliko policija izvršava svoje dužnosti na način koji odslikava demokratske vrednosti, demokratija i legitimitet države se unapređuju.¹⁸
8. Poverenje javnosti u policiju predstavlja preduslov za efikasan rad policije. Bez ovog poverenja, građani neće biti voljni da prijavljuju slučajeve kriminala i pružaju policiji informacije neophodne za njen uspešan rad.¹⁹ (Videti takođe §§ 20, 88, 110 i 124.)
9. Štaviše, demokratski način obavljanja policijskog posla zahteva da policija istovremeno stoji izvan politike i da štiti demokratske političke aktivnosti i procese (npr. slobodu izražavanja, javna okupljanja i demonstracije). U suprotnom, demokratija bi bila ugrožena.²⁰ (videti takođe §§ 65 i 139.)

II. Podrška vladavini prava

Uloga policije

10. Svuda u svetu policija je pod pritiskom da se izbori sa rastućim kriminalom i pretnjama po međunarodnu i nacionalnu bezbednost, uključujući i one pretnje koje rezultiraju iz međunarodnog terorizma. Ipak, policija mora u svako doba da deluje u

¹⁴ Videti "Policija u cilju uspostavljanja multietničkog društva", Roterdamska povelja: Policija u cilju uspostavljanja multietničkog društva (Rotterdam, 1996.), član 1.4; i Visoki komesar za nacionalne manjine (HCNM), Preporuke za rad policije u multietničkim društvima (Hag, 1994.), Prep. 1, str. 7.

¹⁵ Videti "Policija u cilju uspostavljanja multietničkog društva", Roterdamska povelja (op.cit., beleška 13), član 2.1.

¹⁶ Videti Savet Evrope, Preporuka br. R (85) 4 o nasilju u porodici (1985.);

Vilijam Luis/Edvard Marks, "Pregled", u Džejms Burak/Vilijam Luis/Edvard Marks, *Civilna policija i multinacionalno održavanje mira – Serija radionica. Uloga za demokratski radu policije* (Nacionalni institut pravde, Vašington, 1999.), pp. 1f.;

Savet Evrope, *Kodeksi ponašanja za državne službenike* (op.cit., beleška 9), član 5.3;

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), § 23; i

Savet Evrope, *Pomoći žrtvama kriminala* (op.cit., beleška 7).

¹⁷ Videti Bejli, *Demokratizacija policije u inostranstvu* (op.cit., beleška 4), str. 14;

UN jedinica za dobru praksu, *Priručnik o UN operacijama multidimenzionalnog održavanja mira. Poglavlje VII: Policijski, sudski i kazneni aspekti vladavine prava* (Njujork), str. 3; i

UN Kancelarija visokog komesara za ljudska prava (OHCHR), *Ljudska prava i sprovođenje zakona, Ciklus profesionalnih kurseva, br. 5* (Njujork/Ženeva, 1997.), str. 48.

¹⁸ Videti Trevis, *Rad policije u tranziciji* (op.cit., beleška 4), str. 2.

¹⁹ Videti Dejvid Grinvud/ Sander Hisman (urednici), *Transparentnost i odgovornost policijskih snaga, bezbednosnih i obaveštajnih službi*, (DCAF, Ženeva, 2005), str. 14.

²⁰ Videti Savet Evrope, *Kodeksi ponašanja za zvaničnike* (op.cit., beleška 9), član 4.2;

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), § 43;

Bejli, *Demokratizacija policije u inostranstvu* (op.cit., beleška 4), str. 14;

Brus/Nild, *Policija kakvu želimo* (op.cit., beleška 5), str. 18; i

Inicijativa Komonvelta za ljudska prava, *Odgovornost policije* (op.cit., beleška 5), str. 18.

skladu sa domaćim propisima²¹ (kao što su ustav, krivični zakon i zakon o policiji) i međunarodnim standardima za sprovođenje zakona (i poštovanje ljudskih prava)²² i da u praksi pokaže posvećenost vladavini prava.²³

11. Zakonska regulativa i pisani propisi kojima se policija vodi u radu i ponašanju treba da budu jasni, precizni i, takođe, dostupni javnosti. Ovi propisi i smernice treba da definišu funkcionalne uloge policije, kao i vrednosti, misiju, ciljeve i prioritete službe. Oni takođe treba da sadrže jasna pravila, propise i dobru praksu za izvršenje specifičnih policijskih zadataka. Pored toga, oni treba da zakonski regulišu policijska ovlašćenja, kao i da precizno definišu krivične prekršaje. Dostupnost ovih propisa i regulativa javnosti omogućava merljivost učinka policije.²⁴ (videti takođe §§ 80, 87, 107 i 117.)
12. "Policijsko osoblje biće podložno istom zakonodavstvu kao i obični građani, dok izuzeci jedino mogu biti opravdani u svrhu adekvatnog obavljanja policijskog posla u demokratskom društvu."²⁵ (videti takođe §§ 9 i 139.)
13. Policija u svakoj prilici mora unapred da potvrdi pravnu ispravnost akcija koje namerava da sprovede²⁶ i treba da se uzdrži od sprovođenja bilo kakvog naređenja za koje zna, ili bi trebalo da zna, da je nezakonito.²⁷ Policajci bi takođe trebalo da spreče i da se oštro suprotstave bilo kakvom (počinjenom od strane policije) kršenju zakona ili međunarodnih standarda.²⁸ "Policijski službenici, bez obzira na nivo na kome rade, biće lično odgovorni za svoje postupke ili propuste ili za naređenja podređenima."²⁹ (vidi takođe §§ 26 i 90)
14. Policija mora uvek da reaguje u situacijama kada su red i zakon ugroženi – čak i kada policajac nije na dužnosti – uvek u okviru svojih mogućnosti.

²¹ Termin "domaći" će u daljem tekstu obuhvatati sve nivoe administrativne podelu u okviru jedne zemlje, kao na primer lokalni; plemenski; državni/pokrajinski; i savezni/nacionalni.

²² Videti Ujedinjene nacije, *Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima* (op.cit., beleška 5), član A(3);

CSCE, Konferencija o sigurnosti i saradnji u Evropi. Završni čin (Helsinki, 1975.), poglavlje 1, član VII, str. 7;

Ujedinjene nacije, *Kodeks ponašanja za policijske službenike* (op.cit., beleška 5), članvi 1 i 5;

Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., beleška 5), član 1;

Savet Evrope, *Kodeksi ponašanja za službenike* (op.cit., beleška 9), član 4.1; i

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), § 3.

²³ Videti Ujedinjene nacije, *Vodič za izaslanike za demokratsko obavljanje policijskih poslova u federaciji Bosne i Hercegovine*, (op.cit., beleška 5), princip 1.

²⁴ Videti Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), § 4.

²⁵ Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), § 5;

Vidi takođe Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., fusnota 5), Deo B, §§ 9 i 11;

Crawshaw, *Ljudska prava i rad u policiji* (op.cit., fusnota 10), p. 14;

Collin Lewis, *Žalbe protiv policije. Politika reforme* (Annandale, 1999), pp. 9f; i

Inicijativa Komonvelta o ljudskim pravima, *Odgovornosti policije* (op.cit., fusnota 5), p 17.

²⁶ Vidi Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), § 38.

²⁷ Vidi Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., fusnota 5), Deo A, § 4; i

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), § 39.

²⁸ Vidi Ujedinjene nacije, *Kodeks ponašanja za policijske zvaničnike* (op.cit., fusnota 5), član 7 i 8; i

Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., fusnota 5), Deo A, §§ 7 i 10.

²⁹ Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), § 16.

15. Kada intervenišu, policajci moraju uvek da se predstave kao policajci.³⁰
16. Policija je obavezna da sprovodi zakon bez obzira na socijalni status osumnjičenog ili na njegovu organizacionu ili političku pripadnost.³¹

Saradnja u okviru sektora krivičnog pravosuđa

17. Dok s jedne strane policija i ostali subjekti sektora krivičnog prava moraju da oforme dobre međusobne veze kako bi omogućili zakonite, blagovremene, efikasne i pravične protivkriminalne postupke u odnosu na zadržane osumnjičene, dotle s druge strane "policija neće imati, po pravilu, nikakve sudske funkcije"³² i "trebalo bi joj oduzeti pravosudna ovlašćenja gde god ona postoje."³³ Policija mora strogo poštovati nezavisnost i nepristrasnost sudija.³⁴ U "zemljama gde se policija nalazi pod rukovodstvom javnog tužioca ili istražnog sudije, policija će dobiti jasne instrukcije o prioritetima koji određuju način vođenja krivične istrage i napretku krivične istrage u pojedinačnim slučajevima. Policija će obavještavati nadređene subjekte u krivičnoj istrazi o sprovođenju njihovih instrukcija; naročito je potrebno da se o razvoju istrage krivičnih slučajeva redovno izveštava."³⁵
18. Potreba za funkcionalnim odnosima među svim subjektima sektora krivične pravde takođe podrazumeva da je reforma jednog dela sektora efikasna i održiva samo ukoliko se pristupi reformi i ostalih njegovih delova.
19. Osim toga "policija neće preuzeti na sebe ulogu zatvorskog osoblja, osim u hitnim slučajevima."³⁶

III. Policijska etika i ljudska prava

III. 1. Policijska etika

20. Da bi opravdala poverenje građana, policija mora da prikaže profesionalizam i integritet tako što će se pridržavati pravila profesionalnog ponašanja.³⁷ S obzirom na ograničena sredstva i na potrebu da se odrede prioriteti, policija mora da koristi svoje diskreciono pravo u sprovođenju zakona. Diskreciono pravo policije, s druge strane,

³⁰ Vidi Ujedinjene nacije, *Osnovni principi upotrebe sile i oružja od strane policijskih zvaničnika (1990)*, član 10;

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), §§14 i 45; i

Savet Evrope, *CPT standardi. «Suštinski bitni» delovi opštih izveštaja CPT (2004)*, p. 7 § 39,

³¹ Vidi Bruce/Neild, *Policija kakvu želimo* (op.cit., fusnota 5) p. 37; i

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), §§16, 36, 38, 39 i 40;

³² Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), § 8, vidi takođe § 9.

³³ Vidi Konferencija – *Policija u tranziciji, Preporuke iz Budimpešte (1999)* član 10.

³⁴ Vidi Ujedinjene nacije, *Osnovni principi nezavisnosti pravosuđa (1985)* član 1, 3 i 4.

³⁵ Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), § 9.

³⁶ Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5.), § 10.

³⁷ Vidi Ujedinjene nacije, *Komesarov vodič za demokratski rad policije u Federaciji Bosne i Hercegovine*, (op.cit., fusnota 5), načelo 3;

Savet Evrope, *Pravila ponašanja za državne službenike* (op.cit., fusnota 9), članovi 1, 2, 3 i 4; i

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), Definicija delokruga kodeksa i § 63.

«je dopustivo i poželjno samo u slučaju kada je upotrebljeno u interesu pravde»³⁸, i kada je u skladu sa smernicama i kodom profesionalnog ponašanja. Kod ponašanja bi trebalo da odslikava najviše etičke vrednosti³⁹ izražene u zabranama i obavezama policijskog posla. Policija mora da pokaže visok nivo integriteta u svom radu, da bude spremna da se suprotstavi iskušenjima i zloupotrebi policijskih ovlašćenja i da se pridržava ovih vrednosti.

21. Policija mora da obavlja svoje dužnosti na vešt, iskren i nepristrasan način, štiteći samo interese javnosti i ljudi kojima služi.⁴⁰ (vidi takođe §§ 7 i 118)
22. Policija bi trebalo da vodi odgovarajuću brigu o održavanju opreme i efikasnoj potrošnji finansijskih sredstava.⁴¹
23. Policajci bi trebalo da se suzdrže od bilo kakve aktivnosti van rada u policiji koja bi mogla da ih delimično ometa u vršenju njihovih policijskih dužnosti ili koja bi mogla da odaje takav utisak u javnosti.⁴²

Problem korupcije

24. Policajci ne smeju da dozvole da njihovi privatni interesi ugroze njihov položaj u državnoj službi. Njihova je vlastita odgovornost da izbegnu takve sukobe interesa.⁴³ Oni nikada ne smeju da iskoriste svoj službeni položaj za lične potrebe ili potrebe svoje porodice, bliskih rođaka, prijatelja, osoba ili organizacija sa kojima jesu ili su bili u nekom odnosu.⁴⁴
25. Korupcija predstavlja ozbiljno krivično delo, koje se mora konkretno obuhvatiti domaćim zakonima.⁴⁵ Povrh svega, korupcija ometa pravedno pružanje policijskih usluga. Oba aspekta ozbiljno štete predstavi koju javnost ima o policiji i državnoj vlasti.
26. Prema tome, policajci neće počinuti, već će se suprotstaviti bilo kakvom činu korupcije.⁴⁶ Korupcija obuhvata direktnu ili indirektnu ponudu, potraživanje ili prihvatanje, «direktno ili indirektno, od strane policajca, bilo kog iznosa novca, neke

³⁸ Luis, *Žalbe na račun policije* (op.cit., fusnota 24), p. 11;

Vidi takođe Savet Evrope, *Pravila ponašanja za državne službenike* (op.cit., fusnota 9), član 7;

³⁹ Vidi Ujedinjene nacije, *Komesarov vodič za demokratski rad policije u Federaciji Bosne i Hercegovine*, (op.cit., fusnota 5), načelo 3;

⁴⁰ Savet Evrope, *Pravila ponašanja za državne službenike* (op.cit., fusnota 9), član 5.2

⁴¹ Vidi Savet Evrope, *Pravila ponašanja za državne službenike* (op.cit., fusnota 9), član 23; i *Komisija za akreditaciju policijskih agencija* (CALEA), *Standardi za policijske službe* (Fairfax, 2006), p. 26-1.

⁴² Vidi Savet Evrope, *Pravila ponašanja za državne službenike* (op.cit., fusnota 9), članovi 8, 9, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20 i 21.

⁴³ Vidi Savet Evrope, *Pravila ponašanja za državne službenike* (op.cit., fusnota 9), član 8

⁴⁴ Vidi Savet Evrope, *Pravila ponašanja za državne službenike* (op.cit., fusnota 9), član 13.

⁴⁵ Vidi Interpol, *Globalni standardi za borbu protiv korupcije među policijskim snagama i u okviru policijskih službi* (2002), Član 4a;

Savet Evrope, *Rezolucija (97) 24 o dvadeset vodećih principa u borbi protiv korupcije* (1997), član 2; i

Savet Evrope, *Krivično-pravna konvencija o korupciji* (Strazbur, 1999), članovi 2, 3, 17 i 19.

⁴⁶ Vidi Ujedinjene nacije, *Kodeks ponašanja za policijske službenike* (op.cit., fusnota 5), član 7;

Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (1979), Deo A, § 2;

Savet Evrope, *Pravila ponašanja za državne službenike* (2000); i

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), § 46

vrednosti, poklona, usluge, obećanja, nagrade ili koristi, za sebe lično ili za neku drugu osobu, grupu ili entitet u zamenu za neki čin ili propust koji je već počinjen ili će to biti», a u okviru ili u vezi sa službenim položajem policajca ili «vršenjem bilo kakve policijske funkcije».⁴⁷ (vidi takođe § 13).

27. Pa ipak, etičke dileme mogu da nastanu na ivici nejasne linije razdvajanja između primerenog i neprimerenog prihvatanja izraza zahvalnosti. «Pokloni čija namena i svrha odražavaju dobre međudruštvene odnose i čija je vrednost trivijalna, mogu biti prihvatljiviji i ne moraju biti shvaćeni kao nešto što utiče na nepristrasnost organizacije ili pojedinačnog pripadnika policije.»⁴⁸ Međutim, najjači argument protiv prihvatanja poklona u znak zahvalnosti zasniva se na načelu pravednog pružanja usluga od strane policije i ideje da je policija javno dobro koje je nedeljivo i na koje svako ima prava.⁴⁹ (vidi takođe § 111).
28. Borba protiv korupcije zahteva primenu anti-korupcijske politike i pravila ponašanja za ispravno, dostojanstveno i pravilno delovanje policije, kao i primenu efektivnih mera u implementaciji ove politike na svim policijskim nivoima.⁵⁰ Efikasno rešenje mora da ima za cilj ne samo rešavanje osnovnog problema niskih prihoda, i posebno povoljne mogućnosti za primanje mita na određenim pozicijama u policiji, već, pored toga mora da popravi efikasnost sistema disciplinskih i sankcijskih mera.⁵¹
29. Prema tome, «oprezno predviđanje opasnosti koje se mogu javiti kod obavljanja određenih vrsta policijskog posla», uz uvid u finansijski položaj policajaca i njihovog potencijalnog konflikta interesa, dobijen na osnovu potvrde o njihovoj imovini, trebalo bi da dovede do pažljivog «izbora manje rizičnih policajaca».⁵² Dalje administrativne mere bi mogle da obuhvate uklanjanje mogućnosti za korupciju oduzimanjem prava donošenja nekih odluka policajcima, ili redovnim rotiranjem policajaca na određenoj poziciji.⁵³
30. Postoji potreba za efikasnim mehanizmom nadzora i primene visokih anti-korupcijskih standarda i za garantovanje pravičnih i temeljnih istraga i za privođenje

⁴⁷ Vidi Interpol, *Globalni standardi za borbu protiv korupcije među policijskim snagama i u okviru policijskih službi* (op.cit., fusnota 43), član 2a; vidi takođe član 2b;

⁴⁸ Piter Nejroud, «*Rad policije i etika*», u: Tim Njubern, *Priručnik za rad policije* (Portland, 2005), p. 589; vidi takođe Savet Evrope, *Pravila ponašanja za državne službenike* (op.cit., fusnota 9), član 18, 19 i 20.

⁴⁹ Vidi Tim Njubern, *Razumevanje i sprečavanje korupcije u policiji: Lekcije iz literature* (Serijal policijskih istraživanja 110, Londo, 1999), str.9.

⁵⁰ Vidi Ujedinjene nacije, *Međunarodna saradnja na sprečavanju kriminala i na sprovođenju kriminalne pravde u kontekstu razvoja* (1990), član A.8;

Konferencija na temu – policija u tranziciji, Preporuke iz Budimpešte (opt.cit., fusnota 32), Art. 5;

Ujedinjene nacije, *Kodeks ponašanja za policijske službenike* (op.cit., fusnota 5), član 7;

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), § 21; i

Ujedinjene nacije kancelarija za drogu i kriminal (UNODC), *Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije*, članovi 5 i 8(2).

⁵¹ Savet Evrope, *Rezolucija (97) 24 o dvadeset vodećih principa u borbi protiv korupcije* (op.cit., fusnota 44), član 10;

Savet Evrope, *Konvencija krivičnog zakona o korupciji* (op.cit., fusnota44) član 19 (1) i (2);

Newburn, *Razumevanje i sprečavanje korupcije u policiji* (op.cit., fusnota 47), p. 46;

Savet Evrope, *Pravila ponašanja za državne službenike* (op.cit., fusnota 9), član 25.2; i

Frank Harris, *Uloga jačanja kapaciteta u reformi policije*, OMIK, Odeljenje za obrazovanje policie i razvoj, (Priština, 2005), p. 26.

⁵² Newburn, *Razumevanje i sprečavanje korupcije u policiji* (op.cit., fusnota 48), p. 46;

vidi takođe Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., fusnota 5), Deo B, §§ 4 i 5; i

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), §§ 20 i 32.

⁵³ Vidi Newburn, *Razumevanje i sprečavanje korupcije u policiji* (op.cit., fusnota 48), p. 46.

pravdi (vidi nadzorne institucije, poglavlje IV.1) onih koji su uključeni u korupciju i nepravdu⁵⁴, bez obzira na njihov položaj i bez straha, naklonjenosti, privrženosti ili zle namere.

31. Štaviše, policijske službe bi trebalo da ustanove mere i mehanizme kako bi olakšale prijavljivanje slučajeva korupcije odgovarajućim organima vlasti, i da obavežu svoje pripadnike da prijavljuju odgovarajućim organima vlasti slučajeve činjenja ili nečinjenja koji predstavljaju ili mogu da predstavljaju korupciju.⁵⁵
32. Policijske službe moraju da preduzmu odgovarajuće mere kako bi se obezbedila zaštita svedoka i eksperata koji svedoče o činovima korupcije od potencijalne osvete ili zastrašivanja i, kada je potrebno, zaštita i njihovih rođake ili drugih njima bliskih osoba.⁵⁶
33. Pored ovoga, borba protiv korupcije u okviru policije zahteva javno izeštavanje o tome koliko je anti-korupcijski sistem⁵⁷ adekvatan, u kojoj meri se primenjuje i koliko je efikasan, kao i o učešću civilnog društva u tom procesu (vidi saradnja sa zajednicama, poglavlje IV.2).

III.1 Ljudska prava

34. Policija ima određena ovlašćenja (uključujući i ovlašćenje za moguću primene sile) da privremeno ljude liši slobode, da im ograniči puno uživanje njihovih prava (npr. da zaustavi, ispituje, zadrži i uhapsi, oduzme imovinu, uzme otiske prstiju i fotografije, kao i da sprovede detaljni pretres lica) i da, u ekstremnim okolnostima, čak primeni i smrtonosnu silu. Dalje, policija ima diskreciono pravo da odluči da li će i kako da primeni ova ovlašćenja.⁵⁸ Međutim, policija mora da poštuje vladavinu prava u skladu sa najboljim međunarodnim standardima i proceduralnim pravima kao i politikom koja je određena relevantnim nacionalnim i međunarodnim zakonima.
35. U vršenju svojih dužnosti, zvaničnici policije moraju da poštuju i štite ljudsko dostojanstvo i da poštuju osnovna ljudska, kao i društvena i politička prava.⁵⁹

⁵⁴ Vidi Savet Evrope, *Dvadeset vodećih principa u borbi protiv korupcije* (op.cit., fusnota 44), član 3 i 7;

Savet Evrope, *Konvencija krivičnog zakona o korupciji* (op.cit., fusnota 44) članovi 2, 3, 17 i 19; Interpol, *Globalni standardi za borbu protiv korupcije među policijskim snagama i u okviru policijskih službi* (op.cit., fusnota 44) član 4 (d) i (f); i

UNODC, *Ujedinjene nacije konvencija protiv korupcije* (op.cit., fusnota 49) član 8 (6).

⁵⁵ Vidi Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), §§ 46; i

UNODC, *Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije* (op.cit., fusnota 49) član 8 (4).

⁵⁶ Vidi Savet Evrope, *Konvencija krivičnog zakona o korupciji* (op.cit., fusnota 44) član 22; i

UNODC, *Ujedinjene nacije konvencija protiv korupcije* (op.cit., fusnota 49) član 32 (1).

⁵⁷ Vidi Savet Evrope, *Dvadeset vodećih principa u borbi protiv korupcije* (op.cit., fusnota 44), član 16.

⁵⁸ Vidi Lewis, *Žalbe protiv policije* (op.cit., fusnota 24), pp. 1i 10;

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), *Definicija delokruga kodeksa*; i

Savet Evrope, *CPT standardi* (op.cit., fusnota 29).

⁵⁹ Vidi Ujedinjene nacije, *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima* (op.cit., fusnota 5);

Ujedinjene nacije, *Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima* (op.cit., fusnota 5);

Ujedinjene nacije, *Kodeks ponašanja policijskih službenika* (op.cit., fusnota 5), član 2;

CSCE, *Pariska povelja* (op.cit., fusnota 5), p. 3; i

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), § 3.

Problemi diskriminacije

36. U skladu sa demokratskim principima jednakosti pred zakonom, policija ima obavezu da štiti sve građane podjednako, ne diskriminišući i bez obzira na pol, rasu, boju kože, jezik, religiju, stavove, društveni položaj, nacionalno ili etničko poreklo, imovinski položaj, status na rođenju ili drugi status.⁶⁰
37. Prema međunarodnim standardima o ljudskim pravima, države su u obavezi da obezbede «pravo na bezbednost osobe i zaštitu od strane države od nasilja ili telesnog povređivanja, bez obzira na to da li ga nanose vladini zvaničnici ili pojedinac, grupa ili institucija»⁶¹. Šta više, ugrožene grupe ili osobe bi trebalo da uživaju naročitu zaštitu.⁶²
38. Zaštita i promovisanje osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama predstavljaju «osnovni faktor demokratije, mira, pravde i stabilnosti unutar i među državama članicama [OEBS-a]»⁶³. Stoga, policija mora da teži ka tome da upotrebi svoje posebna i jedinstvena ovlašćenja kako bi se suprotstavila delima motivisanim rasizmom i ksenofobijom.⁶⁴

⁶⁰ Vidi Ujedinjene nacije, *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima* (op.cit., fusnota 5), član 7; CSCE, Finalni dekret (op.cit., fusnota 20), član 6; Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., fusnota 5), deo A, §§ 2 i 8, i deo B, § 4; CSCE, *Dokument sa sastanka u Kopenhagenu – Konferencija - Ljudska dimenzija CSCE-a* (Kopenhagen, 1990), član 5.9, Fondacija «Policija za multietničko društvo», Roterdamska povelja (op.cit., fusnota 13), članovi 1.4, 1.6 i 1.7; Amnesty International, *10 osnovnih standarda o ljudskim pravima za policijske zvaničnike* (op.cit., fusnota 10), standard 1; Savet Evrope, *Pravila ponašanja za državne službenike* (op.cit., fusnota 9), članovi 5(3), 7, 9, 16(2) i 18; Savet Evrope, *Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije* (ECRI), *Generalna politika preporuka br. 7 o nacionalnom zakonodavstvu u borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije* (2003)

⁶¹ Ujedinjene nacije, *Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije* (1965), član 5 (b); vidi takođe Ujedinjene nacije, *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima* (op.cit., fusnota 5), član 2; Ujedinjene nacije, *Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena* (1979); Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., fusnota 5), deo A, § 8; i Amnesty International, *10 osnovnih standarda o ljudskim pravima za policijske zvaničnike* (op.cit., fusnota 10), standard 1;

⁶² Vidi Ujedinjene nacije, *Konvencija o pravima deteta* (1989), Preambula, član 2(2) i 3(1); CSCE, *Pariska povelja* (op.cit., fusnota 5), član 11; CSCE, *Dokument sa sastanka u Kopenhagenu* (op.cit., fusnota 59), član 25.4; CSCE, *Dokument sa sastanka u Moskvi – Konferencija - Ljudska dimenzija CSCE-a* (Moskva, 1991), član 38 i 41.1, Visoki komesar za ljudska prava pri Ujedinjenim nacijama, *Ljudska prava i policija* (op.cit., fusnota 16), p. 77; Amnesty International, *10 osnovnih standarda o ljudskim pravima za policijske zvaničnike* (op.cit., fusnota 10), standard 1; Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), §§ 18, 25, 44, 49 i 54; i *Evropska platforma za policiju i ljudska prava* (EPPHR), *Zašto i kako bi NVO za ljudska prava i policijske službe trebalo da rade zajedno* (2004), p.15.

⁶³ OEBS, *Povelja o evropskoj bezbednosti* (op.cit., fusnota 2), član 19

⁶⁴ Vidi Fondacija «Policija za multietničko društvo», Roterdamska povelja (op.cit., fusnota 13), Uvod; Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., fusnota 5), § 30; i Savet Evrope, *Nacionalno zakonodavstvo za borbu protiv rasizma i rasne diskriminacije* (op.cit., fusnota 59), § 7.

39. Zagarantovana jednakost svih pred zakonom takođe onemogućuje policiju da diskriminiše bilo koga na osnovu rasne pripadnosti, pola, religije, jezika, boje kože, političke opredeljenosti, nacionalnog porekla, imovinskog položaja, statusa na rođenju ili drugog statusa.⁶⁵
40. «Diskriminacija u radu policije ima za posledicu kriminalizaciju čitavih zajednica i uskraćivanje pravde ovim zajednicama».⁶⁶ U ovom kontekstu, posebna pažnja mora da se pokloni postupku etničkog profilisanja. Profilisanje samo po sebi može da predstavlja koristan instrument u radu policajaca pri vršenju njihovih svakodnevnih dužnosti. Profilisanje vođeno predrasudama (npr. odabir individua isključivo na osnovu zajedničkih karakteristika grupe) mora da se izbegava.⁶⁷ Na primer, «sama pripadnost specifičnoj (etničkoj) grupi, za koju se stereotipno misli da je verovatno više uključena u kriminal nego ostale, ne može da predstavlja osnovu za sumnjičenje».⁶⁸ Diskriminatorna praksa «profilisanja Roma i nomadskih grupa stanovništva je prisutna u čitavoj Evropi»⁶⁹ i nju države članice OEBS smatraju naročitim problemom.⁷⁰
41. Neprimerno veliko prisustvo policije u manjinskim zajednicama, npr. u obliku neproporcionalnog broja patrola među stanovništvom, ili zastrašivanje specifičnih grupa ili određenih zajednica – ponekad od strane teško naoružanih jedinica, mora biti izbegnuto.⁷¹
42. U tesnoj vezi sa aspektom nediskriminisanja polova je pitanje seksualnog uznemiravanja od strane policajaca. Policajcima je strogo zabranjeno seksualno uznemiravanje bilo koga.⁷²

Policijske istrage

43. Policijske istrage moraju biti bazirane na osnovanoj sumnji o stvarnom ili mogućem prekršaju ili krivičnom delu.⁷³ Javne informacije koje služe da iniciraju policijske

⁶⁵ Vidi Ujedinjene nacije, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (op.cit., fusnota 5) član 2; Savet Evrope, Evropska konvencija o ljudskim pravima/Konvencija o zaštiti ljudskih prava i fundamentalnih sloboda (1950), član 14 i protokol 12;

Ujedinjene nacije, Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (op.cit., fusnota 60), član 2 i 5;

Ujedinjene nacije, Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima (op.cit., fusnota 5), član 2 i 3;

Ujedinjene nacije, Kodeks ponašanja za policijske zvaničnike (op.cit., fusnota 5), član 1 i 2;

Ujedinjene nacije Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim, etničkim, religijskim i jezičkim manjinama (1993) član 2.2; i

Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., fusnota 5), § 40;

⁶⁶ Ben Bouling/Koreta Filipš, «Policijska etika u manjinskim zajednicama», u: Tim Njubern, Priručnik za policiju (Portland, 2005), p. 549.

⁶⁷ Vidi Konferencija – Policija u tranziciji, Preporuke iz Budimpešte (op.cit., fusnota 32) član 14;

CALEA, Standardi za policijske službe (op.cit., fusnota 40), član 1.2.9; i

HCNM, Preporuke za rad policije u multietničkim društvima (op.cit., fusnota 13), preporuka 16, p. 24

⁶⁸ Ben Bouling/Koreta Filipš, «Policijska etika u manjinskim zajednicama» (op.cit., fusnota 65) p. 537.

⁶⁹ HCNM, Preporuke za rad policije u multi-etničkim društvima (op.cit., fusnota 13), preporuka 16, p.

24

⁷⁰ Vidi OEBS, Povelja o evropskoj bezbednosti (op.cit., fusnota 2), član 20.

⁷¹ Vidi Trevor Džouns/Tim Njubern/Dejvid Smit, Demokracija i policija, (Institut za policijske studije, London, 1994), strana 46.

⁷² Vidi CALEA, Standardi za policijske službe (op.cit. beleška 40), strana 26-1.

⁷³ Vidi Savet Evrope, Deklaracija o policiji (op.cit. beleška 5), deo A, §8; i Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), §47.

istrage moraju biti procenjene i po njima se mora postupati na nepristrasan i efektan način.

44. U svom (istražnom) radu policajci moraju uvažavati pretpostavku nevinosti, dok se osumnjičeni ne proglasi krivim na sudu,⁷⁴ kao i poštovati princip savesno sprovedenog istražnog postupka.
45. Policijsko ispitivanje (svedoka, žrtava i osumnjičenih) mora biti sprovedeno na jeziku koji je razumljiv ispitivanim osobama. Policajci i ostali prisutni se pre ispitivanja moraju predstaviti. Policija mora da informiše osobe koje ispituje o razlozima za ispitivanje, njihovim pravima i proceduri koja je primenjiva u istrazi. Ispitivane osobe moraju biti obavешtene o pravu na kontakt s braniocem i pravu na prisustvo branioca tokom ispitivanja, ako je tako zakonom precizirano. (Više o podršci žrtvama i svedocima pogledajte u §§ 52-54). Pored toga, osumnjičeni moraju biti informisani o bilo kojoj optužbi protiv njih.⁷⁵ Osumnjičeni ne smeju imati obavezu da se izjasne o krivici, da odgovaraju na bilo koje pitanje ili da inkriminišu sami sebe ili najbliže rođake, niti da priznaju krivicu. Dobijanje priznanja ili bilo koje druge izjave putem primene sile, torture (vidi i § 77) ili pretnjom korišćenjem ovakvih sredstava ili korišćenjem narkotika, mora biti zabranjeno i kažnjivo.⁷⁶ Takođe se moraju uspostaviti jasna pravila ili smernice za ispitivanje osoba koje su pod uticajem narkotika ili alkohola.⁷⁷
46. Zapisnici koji navode tačno vreme početka i završetka ispitivanja, bilo kakav zahtev osobe koja se ispituje ili drugih osoba prisutnih tokom ispitivanja, moraju se sistematično čuvati.⁷⁸
47. Pored toga, policijske istrage moraju "ueti u obzir i prilagoditi se posebnim potrebama osoba poput dece, omladine, žena i pripadnika manjinskih grupa, uključujući etničke manjine".⁷⁹ Ženama, posebno, je potrebna nepristrasna i neposredna podrška i saosećanje u slučajevima porodičnog i seksualnog nasilja, kao i trgovine ljudima i seksualne eksploatacije.⁸⁰
48. Tokom istrage, policija može zadirati u prava pojedinca na privatnost (uključujući privatni život, porodični život, dom i prepisku) kad je to izuzetno i zakonski

⁷⁴ Vidi Ujedinjene nacije, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (op.cit. beleška 5), član 11(1); Ujedinjene nacije, Međunarodna konvencija o građanskim i političkim pravima (op.cit. beleška 5), član 14(2); CSCE, Dokument iz Kopenhagena (op.cit. beleška 58), član 5.19; Amnesty International, 10 Osnovnih standarda o ljudskim pravima za službenike policije (op.cit. beleška 10), Standard 7; Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), §48; i Haris, Uloga izgradnje kapaciteta u reformi policije (op.cit. beleška 50), strana 23.

⁷⁵ Pogledaj CSCE, Moskovski dokument (op.cit. beleška 61), član 23 ii, iii; Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), §§50, 53, 55 i 57; Međunarodni komitet crvenog krsta (ICRC), Ljudska prava i humanitarno pravo u konceptu profesionalnog policijskog rada (Ženeva, 2002), p23; i Savet Evrope, CPT Standardi (op.cit. beleška 29), pp. 6-7, §§36-39.

⁷⁶ Vidi OEBS Misija na Kosovu (OMIK), Ljudska prava i policija, Brošura o ljudskim pravima za policiju, strana 13.

⁷⁷ Vidi Savet Evrope, CPT Standardi (op.cit. beleška 29), § 39, strana 7.

⁷⁸ Vidi Savet Evrope, CPT Standardi (op.cit. beleška 29), § 39, strana 7.

⁷⁹ Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit. beleška 5), § 49, pogledati i § 44.

⁸⁰ Vidi Savet Evrope, Nasilje u porodici (op.cit. beleška 15);

Savet Evrope, Preporuka br. R (91) 11 u vezi sa Seksualnom eksploatacijom, pornografijom i prostitucijom i trgovinom decom i mlađim punoletnicima (1991);

Savet Evrope, Preporuka br. R (2000) 11 o Akciji protiv trgovine ljudima za potrebe seksualne eksploatacije (2000); i

Savet Evrope, Preporuka (2001) 16 o Zaštiti dece od seksualne eksploatacije (2001).

neophodno i jedino da bi se postigao legitiman cilj.⁸¹ Prema pribavljenim informacijama i dokumentima policija se mora odnositi pravilno i na poverljiv način.⁸² (Vidi i §98.)

49. Nova tehnološka sredstva omogućavaju povećano zadiranje u privatnost građana (i služenje obmanom) i imaju potencijal da ugroze ne samo privatnosti i slobode izražavanja, već i poverenja građana u institucije vlasti.⁸³ Da bi se "održao fer balans između održavanja javne bezbednosti kroz policijske mere i obezbeđivanja prava pojedincima"⁸⁴, mora se razvijati zakonodavni okvir za sprovođenje tajnih istraga. Upravljanje rezultatima ovakvih aktivnosti uključuje mehanizme unutrašnje kontrole (nadgledanje, smernice, procedure davanja ovlašćenja, budžet, upravljanje rezultatima, pregled rezultata), kao i mehanizme spoljnog nadzora (sudska kontrola, demokratska parlamentarna kontrola, kontrola od strane službenika nadležnih za zaštitu podataka).⁸⁵ (Vidi i § 84.) Iako specifični vidovi policijskih aktivnosti mogu opravdati restrikcije u transparentnosti zbog brige o javnoj ili nacionalnoj bezbednosti, ovakve aktivnosti ipak ne smeju biti nekontrolisane od strane odgovarajućih civilnih vlasti. (Vidi i §98.)
50. Striktna kontrola od strane službenika nadležnih za zaštitu podataka je takođe neophodna da bi se osiguralo da će "prikupljanje, čuvanje i korišćenje ličnih podataka od strane policije biti sprovedeno u skladu sa međunarodnim principima zaštite podataka, a naročito da će biti ograničeno na onu meru u koja je neophodna za sprovođenje legalnih, legitimnih i specifičnih aktivnosti."⁸⁶ Posebna pažnja se mora obratiti na pravila razmene informacija između policije i drugih elemenata u krivično-pravnom sistemu i rezmene podataka na međunarodnom nivou.⁸⁷
51. Nadzorni organ takođe treba da preduzme mere za informisanje javnosti o "postojanju dokumenata koji su predmet interesovanja, kao i o njihovim pravima u vezi sa ovim dokumentima". Osobe na koje se podaci odnose, treba da imaju pravu na ispravku podataka koji su sadržani u dokumentu, kada je to potrebno."⁸⁸

⁸¹ Vidi Ujedinjene nacije, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (op.cit. beleška 5), član12: Savet Evrope, Evropska konvencija o ljudskim pravima (op.cit. beleška 63), član 8; Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit. beleška 5), §§ 41 i 42.

⁸² Vidi Ujedinjene nacije, Kodeks ponašanja policijskih službenika (op.cit. beleška 5), član 4; Savet Evrope, Deklaracija o policiji (op.cit. beleška 5), App.A15; i Savet Evrope, Kodeksi ponašanja državnih službenika (op.cit. beleška 9), članovi 11 i 22.

⁸³ Vidi Savet Evrope, Preporuka br. R (87) 15 o regulisanju Korišćenja ličnih podataka u policijskom sektoru (1987), Preambula; i Nejroud, "Rad policije i etika" (op.cit. beleška 46), strana 582.

⁸⁴ Savet Evrope, Preporuka(2005) 10 o "Posebnim tehnikama istrage" u vezi sa ozbiljnim kriminalom uključujući Akte o terorizmu (2005), Preambula.

⁸⁵ Vidi Savet Evrope, Korišćenje ličnih podataka u policijskom sektoru (op.cit. beleška 82), Principi 1-8; i Savet Evrope, "Posebne tehnike istrage" u vezi sa ozbiljnim kriminalom uključujući Akte o terorizmu (op.cit. beleška 83), članovi 1-3.

⁸⁶ Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit. beleška 5), § 42;

Vidi takođe i Korišćenje osobnih podataka u policijskom sektoru (op.cit. beleška 82), Principi 1-5 i 7-8.

⁸⁷ Vidi Interpol, Rezolucija br. AG-2003-RES-04, Pravila procesuiranja informacija za potrebe međunarodne policijske saradnje (2003);

Interpol, Rezolucija br. AG-2005-RES-15, Amandmani na Pravila procesuiranja informacija za potrebe međunarodne policijske saradnje (2005); i

Savet Evrope, "Tehnike specijalne istrage" u vezi sa Ozbiljnim kriminalom uključujući akte terorizma (op.cit. beleška 83), član 15.

⁸⁸ Vidi Korišćenje osobnih podataka u policijskom sektoru (op.cit. beleška 82), Principi 6.1 i 6.3.

Podrška žrtvama i svedocima krivičnih dela

52. Policija mora pružiti neophodnu podršku žrtvama kriminala bez diskriminacije i saosećanjem i poštovanjem njihovog dostojanstva. Policija se mora brinuti o njihovom zdravlju i bezbednosti tako što će im pristupiti pozitivno i na način koji će ih umiriti⁸⁹. "Policajci treba da informišu žrtvu o mogućnosti da dobije pomoć, praktične i pravne savete, nadoknadu od strane okrivljenog i od strane države. Žrtva bi trebalo da ima mogućnost da dobije informacije o odlukama donetim u vezi sa njihovim predmetom i o rezultatima policijske istrage. U svakom izveštaju koji podnosi organima gonjenja, policija preba da dâ što je moguće jasnije i kompletnije navode o povredama i gubicima koje je žrtva imala."⁹⁰
53. Da bi zaštitili svedoke krivičnih dela od zastrašivanja ili osвете, trebalo bi preduzeti adekvatne pravne mere i uspostaviti program zaštite svedoka. "Osnovni ciljevi ovakvih programa bi bili zaštita života i lične bezbednosti svedoka, njihovih rođaka i ostalih njima bliskih osoba. Programi zaštite svedoka treba da ponude različite metode zaštite: oni mogu da obuhvata menjanje identiteta žrtava, njihovih rođaka i njima bliskih osoba, njihovo preseljenje, pomoć u dobijanju novih poslova, obezbeđivanje telohranitelja i druge vidove fizičke zaštite."⁹¹ Osim toga, delo zastrašivanja svedoka treba da bude "kažnjivo kao zasebno krivično delo ili kao delo korišćenja nezakonite pretnje."⁹²
54. Policijci moraju imati "adekvatnu obuku da bi mogli da rade na slučajevima u kojima svedoci mogu biti izloženi zastrašivanju".⁹³

Hapšenje i zadržavanje

55. U slučajevima kršenja zakona, policija je u obavezi da pruži podršku pravosuđu u privođenju prekršilaca pravdi. Pri izvršavanju te obaveze moraju se poštovati osnovna ljudska i građanska prava i obezbediti odgovarajući uslovi za lica zadržana u pritvoru.⁹⁴ Lišavanje slobode bi trebalo da bude svedeno na najmanju moguću meru i obavljeno uz uvažavanje dostojanstva, posebnih i ličnih potreba svakog pritvorenika.⁹⁵

⁸⁹ Vidi Ujedinjene nacije, Deklaracija o osnovnim principima pravde za žrtve kriminala i zloupotreba sile (1985), članovi A.4 i A.6(e);

Savet Evrope, Preporuka br. R (85) 11 o Poziciji žrtve u okviru Krivičnog zakona i procedure (1985), članovi 1-4;

Amnesty International, 10 osnovnih standarda ljudskih prava za policijske službenike (op.cit. beleška 10), standard 2;

Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit. beleška 5), § 52; i

Savet Evrope, Pomoć žrtvama kriminala (op.cit. beleška 7), članovi 2. i 3.

⁹⁰ Savet Evrope, Pozicija žrtve u okviru Krivičnog zakona i procedure (1985), (op.cit. beleška 88), članovi 1-4;

Vidi i Savet Evrope, Pomoć žrtvama kriminala (op.cit. beleška 7).

⁹¹ Savet Evrope, Preporuka br. R (97) 13 u vezi sa Zastrašivanjem žrtava i pravom na odbranu (1997), članovi 14-15;

Vidi takođe član 51; i

Savet Evrope, Preporuka (2005) 9 o Zaštiti svedoka i saradnika pravosuđa (2005), članovi 1 i 2 i 8-28.

⁹² Savet Evrope, Zaštita svedoka i saradnika pravosuđa (op.cit. beleška 90), član 3.

⁹³ Savet Evrope, Zastrašivanje žrtava i pravo na odbranu (op.cit. beleška 90), član 7,

Vidi i Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), §51; i

Savet Evrope, Zaštita svedoka i saradnika pravosuđa (op.cit. beleška 90), član 7.

⁹⁴ Vidi Ujedinjene nacije, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (op.cit. beleška 5), članovi 3,5,7 i 9;

56. Policija treba da, u meri u kojoj je to moguće i u skladu sa domaćim pravom, brzo informiše osobe lišene slobode – na jeziku koji razumeju – o razlozima njihovog lišavanja slobode i o svakoj krivici za koju se terete. Policija takođe treba, bez odlaganja i pre istražnog ispitivanja, da obavesti pritvorenike o njihovim pravima i o proceduri koja se odnosi na njihov slučaj.⁹⁶ "Osobe lišene slobode od strane policije imaju pravo da o lišenju slobode obaveste treće lice, po sopstvenom izboru, da im se omogući pravna pomoć i da budu pregledani od strane doktora, kad god je to moguće i po sopstvenom izboru."⁹⁷ Roditeljima ili starateljima maloletnih pritvorenika moraju biti predložena ta činjenica.⁹⁸
57. "Trebalo bi da postoje jasna pravila ili smernice o načinu na koji treba voditi policijsko ispitivanje. Ta pravila ili smernice treba da se odnose, *inter alia*, na sledeća pitanja: informisanje pritvorenika o identitetu (ime i/ili broj) osoba prisutnih na ispitivanju; o dozvoljenom trajanju ispitivanja; periodu odmora između ispitivanja i pauzi tokom ispitivanja; mestima na kojima se mogu obaviti ispitivanja; da li se od pritvorenika može tražiti da stoji tokom ispitivanja; o ispitivanju osoba koje su pod uticajem droge, alkohola i dr. Takođe bi trebalo da postoji obaveza sistematskog vođenja zapisnika, koji sadrži vreme početka i kraja ispitivanja, svaki zahtev pritvorenika tokom ispitivanja, kao i podatke o osobama prisutnim tokom svakog ispitivanja."⁹⁹
58. Pritvorenici ne smeju biti obavezani da se izjasne o krivici, da odgovaraju na bilo koja pitanja ili da inkriminišu same sebe ili njihove bližnje, niti da priznaju krivicu. Dobijanje priznanja ili bilo kakve druge izjave korišćenjem sile, torture (vidi i § 77) ili pod pretnjom korišćenja istih, ili korišćenjem droge, mora biti zabranjeno i kažnjivo.¹⁰⁰ Prema Evropskom komitetu za prevenciju torture i nehumanog ili degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja, praksa vezivanja očiju pritvorenicima – posebno tokom ispitivanja – trebalo bi da bude "izričito zabranjena".¹⁰¹
59. "Ispitivanje osumnjičenih za izvršenje krivičnih dela je poseban zadatak koji traži specifičnu obuku, kako bi se obavio na zadovoljavajući način".¹⁰²

Amnesty International, 10 osnovnih standarda ljudskih prava za policijske službenike (op.cit. beleška 10), standard 8; i

Brus-Nild, Policija kakvu želimo (op.cit. beleška 5), strana 40.

⁹⁵ Vidi CSCE, Moskovski dokument (op.cit. beleška 61), član 23; i

Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), §§50 i 54

⁹⁶ Vidi CSCE, Moskovski document (op.cit. beleška 61), član 23 ii; iii;

Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), §§55;

Savet Evrope, CPT Standardi (op.cit. beleška 29), §§ 36-38, strana 6; i

Amnesty International, 10 osnovnih standarda ljudskih prava za policijske službenike (op.cit. beleška 10), standardi 6 i 7.

⁹⁷ Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), §57; vidi i §10; i Konferencija o policijskoj tranziciji, Preporuke iz Budimpešte (op.cit. beleška 32), član 12.

⁹⁸ Vidi MKCK, Ljudska prava i humanitarno pravo u konceptima profesionalnog obavljanja policijskog posla (op.cit. beleška 74), strana 23.

⁹⁹ Savet Evrope, CPT Standardi (op.cit. beleška 29), § 39, strana 7.

¹⁰⁰ Vidi OMIK, Ljudska prava i policija (op.cit. beleška 75), strana 13; i

Amnesty International, 10 osnovnih standarda ljudskih prava za policijske službenike (op.cit. beleška 10), standard 8.

¹⁰¹ Savet Evrope, CPT Standardi (op.cit. beleška 29), § 38, strana 11.

¹⁰² Savet Evrope, CPT Standardi (op.cit. beleška 29), § 34, strana 10.

60. Pritvorenički zapisnik se mora sistematski voditi za svakog pritvorenika,¹⁰³ uključujući dokumentaciju o razlogu, vremenu ulaska i izlaska iz pritvora, preciznu informaciju o mestu zadržavanja u pritvoru, identitet policajaca uključenih u slučaj, inventar imovine i obroka koji su omogućeni pritvoreniku.¹⁰⁴ Zapisnik iz pritvora treba dostaviti pritvoreniku ili njegovom pravnom zastupniku.¹⁰⁵ Pritvorenici se moraju pažljivo nadgledati, naročito u slučaju kada nisu prošli kroz proces prijema u pritvor i medicinskog pregleda.¹⁰⁶
61. Policija se mora postarati za bezbednost, zdravlje, higijenske uslove i propisnu ishranu osoba tokom njihovog boravka u pritvoru. Policijske ćelije treba da budu odgovarajuće veličine, da imaju adekvatno osvetljenje i ventilaciju i da budu opremljene prikladnim mestom za odmor.¹⁰⁷
62. Policija treba, koliko god je moguće, da odvoji osobe pritvorene zbog sumnje da su počinile krivično delo od onih koji su pritvoreni iz drugih razloga. Obično se odvajaju muškarci od žena, kao i maloletnici od odraslih, ukoliko nisu članovi iste porodice.¹⁰⁸
63. Službenici policije, u odnosima sa osobama zadržanim u policijskom pritvoru ili pritvorenicima, ne mogu koristiti silu, osim kad je to krajnje neophodno da bi se očuvali bezbednost i red u instituciji ili kad je ugrožena lična bezbednost.¹⁰⁹ (Više o korišćenju sile u daljem tekstu, §§ 67-74.)
64. Pritvorenici imaju pravo da brzo budu izvedeni pred sudiju ili drugu osobu zakonski ovlašćenu da odluči o zakonitosti njihovog zadržavanja u pritvoru.¹¹⁰

Održavanje javnog reda i čuvanje demokratskih sloboda

65. Rad policije u demokratskom društvu uključuje omogućavanje sprovođenja demokratskih aktivnosti. Stoga policija mora da poštuje i štiti prava slobode govora, slobode izražavanja, udruživanja i kretanja, slobode od neosnovanog hapšenja,

¹⁰³ Vidi Amnesty International, 10 osnovnih standarda ljudskih prava za policijske službenike (op.cit. beleška 10), standardi 6 i 8; i

Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), § 54.

¹⁰⁴ Vidi Ujedinjene nacije, Osnov principa zaštite svih osoba pod bilo kojom formom pritvora ili zatvora (1988), član 12; i

CALEA, standardi za policijske agencije (op.cit. beleška 40), pp. 71-3 i 72-5.

¹⁰⁵ Ujedinjene nacije, Osnov principa zaštite svih osoba pod bilo kojom formom pritvora ili zatvora (op.cit. beleška 103), član 12 (1).

¹⁰⁶ Vidi CALEA, standardi za policijske službe (op.cit. beleška 40), p. 71-1.

¹⁰⁷ Vidi Ujedinjene nacije, Kodeks ponašanja policijskih službenika (op.cit. beleška 5), član 6;

Savet Evrope, Deklaracija o policiji (op.cit. beleška 5), Deo A, § 14;

Amnesty International, 10 osnovnih standarda ljudskih prava za policijske službenike (op.cit. beleška 10), standard 7; i

Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), § 56.

¹⁰⁸ Vidi Ujedinjene nacije, Standard minimalnih pravila za tretman zatvorenika (1955), član 8 (a) i (d);

Ujedinjene nacije, Konvencija o pravima deteta (op.cit. beleška 61), član 37 (c);

Ujedinjene nacije, Smernice za zaštitu maloletnih pritvorenika (1990), član 29;

Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), § 54; i

Amnesty International, 10 osnovnih standarda ljudskih prava za policijske službenike (op.cit. beleška 10), standard 8.

¹⁰⁹ Vidi Ujedinjene nacije, Osnovni principi korišćenja sile i oružja od strane policije (op.cit. beleška 29), član 15.

¹¹⁰ Vidi Savet Evrope, Evropska konvencija o ljudskim pravima (op.cit. beleška 64), član 5;

CSCE, Dokument iz Kopenhagena (op.cit. beleška 59), član 5.15; i

CALEA, Standardi za policijske službe (op.cit. beleška 40), strana 72-7.

pritaranja i izgnanstva i nepristrasnost u sprovođenju prava.¹¹¹ "U slučaju nezakonitih, ali nenasilnih okupljanja, policajci se moraju uzdržati od korišćenja sile ili, kad to nije moguće, ograničiti je na minimum".¹¹² (Vidi i §§ 9 i 67-74.)

66. U rasterivanju nasilnih okupljanja, oružje se može upotrebiti jedino kad manje opasna sredstva nisu efikasna i kad postoji realna ugroženost života ili mogućnost ozbiljnog povređivanja. "Nasumično pucanje po nasilnoj okupljenoj masi nikada nije legitiman ili prihvatljiv metod rasterivanja takve mase."¹¹³ (Vidi i §§ 67-74.)

Korišćenje sile

67. Najviši prioritet policije mora biti poštovanje i zaštita života.¹¹⁴ Ovaj princip ima određenu primenu na korišćenje sile od strane policije.
68. Dok je korišćenje sile često neophodno za pravilan rad policije – u prevenciji kriminala ili u izvršenju ili u pomaganju pri izvršenju zakonitog hapšenja prestupnika ili osumnjičenih prestupnika¹¹⁵ policajci se moraju pridržavati principa da se upotreba sile smatra izuzetnom merom, koja se ne sme primenjivati neosnovano, već mora biti proporcionalna pretnji¹¹⁶, tako da svodi štetu i povređivanja na najmanju moguću meru i treba je upotrebiti samo u onoj meri u kojoj je to neophodno da bi se postigao legitiman cilj.¹¹⁷
69. Policijski službenici ne smeju da upotrebljavaju oružje ili smrtonosnu silu protiv drugih lica, osim u sledećim slučajevima: kako bi zakonito delovali «u samo-odbrani ili odbrani drugih ljudi protiv neposredne pretnje smrću ili ozbiljnom povredom; kako bi sprečili činjenje ozbiljnog krivičnog dela koje predstavlja opasnost po život; kako bi uhapsili osobu koji predstavlja ovakvu opasnost i koja pruža otpor pri hapšenju; ili kako bi sprečili bekstvo kriminalca, i to samo u slučaju kada se manje ekstremne mere

¹¹¹ Vidi Ujedinjene nacije, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (op.cit. beleška 5), članovi 7, 9, 19 i 20;

Savet Evrope, Evropska konvencija o ljudskim pravima (op.cit. beleška 64), članovi 10 i 11;

Savet Evrope, Kodeks ponašanja državnih službenika (op.cit. beleška 9), član 4.2;

Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), § 43; i

Bazlez, Demokratizacija policije u inostranstvu (op.cit. beleška 4), strana 15.

¹¹² Ujedinjene nacije, Osnovni principi korišćenja sile i oružja od strane policije (op.cit. beleška 29), član 13;

Vidi i Amnesty International, 10 osnovnih standarda ljudskih prava za policijske službenike (op.cit. beleška 10), standard 4; i

Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), § 37.

¹¹³ Ujedinjene nacije, Osnovni principi korišćenja sile i oružja od strane policije (op.cit. beleška 29), član 14;

Vidi i MKCK, Ljudska prava i humanitarno pravo u konceptima profesionalnog obavljanja policijskog posla (op.cit. beleška 74), strana 16.

¹¹⁴ Vidi Ujedinjene nacije, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (op.cit. beleška 5), član 3;

Savet Evrope, Evropska konvencija o ljudskim pravima (op.cit. beleška 64), član 10;

Ujedinjene nacije, Komesarov savet za demokratski rad policije u Federaciji BiH, (op.cit. beleška 5), Princip 3; i

Savet Evrope, Evropski kodeks o policijskoj etici (op.cit. beleška 5), § 35.

¹¹⁵ Vidi Ujedinjene nacije, Kodeks ponašanja za policijske službenike (op.cit. beleška 5), član 3 (a).

¹¹⁶ Vidi Ujedinjene nacije, Kodeks ponašanja za policijske službenike (op.cit., fusnota 5), član 3(a); i

Savet Evrope, Evropska konvencija o ljudskim pravima (op.cit., fusnota. 64), član 2.

¹¹⁷ Vidi Ujedinjene nacije, Osnovni principi upotrebe sile i oružja od strane policije (op.cit., fusnota 29), član 5(a) i (b);

CSCE, Moskovski dokument (op.cit., fusnota 61), član 21.1; i

Savet Evrope, Evropski kod policijske etike (op.cit., fusnota 5), § 37.

pokažu kao nedovoljne da bi se postigli ovi ciljevi. U svakom slučaju, namerna smrtonosna primena oružja je prihvatljiva samo kada je to krajnje neizbežno prilikom zaštite života.»¹¹⁸

70. Ako su primorani da upotrebe oružje, «policijski službenici će se predstaviti kao policija i daće jasno upozorenje o svojoj nameri da upotrebe oružje, ostavljajući dovoljno vremena da upozorenje bude shvaćeno kao takvo, osim ako time nepotrebno ne dovode u opasnost sebe ili druge izlažu smrtonosnoj opasnosti ili opasnosti od ozbiljnog povređivanja, ili ako bi to bilo očigledno neprikladno ili besmisleno u datim okolnostima. ».¹¹⁹
71. Policijski službenici moraju se postarati da se svakoj povređenoj ili ugroženoj osobi u najkraćem mogućem roku pruži medicinska i druga pomoć¹²⁰ i da rođaci ili bliski prijatelji povređenih osoba budu o tome obavješteni što je pre to moguće.¹²¹
72. Policajci treba da budu obučeni u skladu sa profesionalnim standardima primene sile, «alternativama primeni sile i oružja, što uključuje i mirno rešavanje konflikta, razumevanje ponašanja mase i metode ubeđivanja, pregovaranja i posredovanja, kao i tehnička sredstva, u cilju ograničavanja upotrebe sile ili vatrenog oružja.»¹²² Praktična obuka bi trebalo da je, koliko god je to moguće, bliža realnosti. Samo policajci čija je veština upotrebe sile proverena i koji demonstriraju neophodne psihološke karakteristike, mogu biti ovlašćeni da nose oružje.¹²³
73. Svaki put kada se oružje upotrebi, potrebno je da se odmah podnese izveštaj nadležnima.¹²⁴ (vidi takođe § 89.)
74. Neproporcionalna upotreba sile mora da se okarakteriše kao krivično delo.¹²⁵ Situacije u kojima je došlo do upotrebe sile se iz ovog razloga moraju istražiti kako bi se utvrdilo da li su zadovoljili striktno smernice. (vidi takođe § 89.)

Tortura, prinudni nestanci i drugi vidovi okrutnog ili degradirajućeg ponašanja

75. Tortura ili neki drugi vidovi okrutnog ili degradirajućeg ponašanja ne smeju se primenjivati niti tolerisati, čak ni u slučaju 'izuzetnih okolnosti'¹²⁶, kao što je rat ili bilo kakva druga pretnja po nacionalnu bezbednost. Stoga, u borbi protiv kriminala ili

¹¹⁸ Vidi Ujedinjene nacije, Osnovi principi upotrebe sile i oružja od strane policije (op.cit., fusnota 29), član 9;

¹¹⁹ Vidi Ujedinjene nacije, Osnovi principi upotrebe sile i oružja od strane policije (op.cit., fusnota 29), član 10;

¹²⁰ Vidi Ujedinjene nacije, Osnovi principi upotrebe sile i oružja od strane policije (op.cit., fusnota 29), član 5(c);

¹²¹ Vidi Ujedinjene nacije, Osnovi principi upotrebe sile i oružja od strane policije (op.cit., fusnota 29), član 5 (d);

¹²² Vidi Ujedinjene nacije, Osnovi principi upotrebe sile i oružja od strane policije (op.cit., fusnota 29), član 19 i 20;

¹²³ Vidi Ujedinjene nacije, Osnovi principi upotrebe sile i oružja od strane policije (op.cit., fusnota 29), član 19;i

Savet Evrope, Evropski kod policijske etike (op.cit., fusnota 5), § 29.

¹²⁴ Vidi Ujedinjene nacije, Osnovi principi upotrebe sile i oružja od strane policije (op.cit., fusnota 29), član 6;

Ujedinjene nacije, Kodeks ponašanja policijskih zvaničnika (op.cit., fusnota 5), član 3(c).

¹²⁵ Vidi Komonvelt inicijativa o ljudskim pravima, Odgovornost policije (op.cit., fusnota 5), p.27.

¹²⁶ Ujedinjene nacije, Konvencija protiv torture i drugog okrutnog, nehumanog ili degradirajućeg ponašanja ili kažnjavanja (1984), član 2.2.

terorizma, ne sme se dopustiti niti tolerisati primena torture prilikom pribavljanja dokaza od osumnjičenih.¹²⁷

76. «Tortura označava svaki čin kojim se nekom licu namerno nanose velike patnje, fizičke ili duševne, sa ciljem da se od njega ili od nekog trećeg lica dobiju obaveštenja ili priznanja, da se kazni za neko delo koje je ono ili neko treće lice počinilo, ili se sumnja da ga je počinilo, da se uplaši ili da se na njega izvrši pritisak, ili da se neko treće lice uplaši i na njega izvrši pritisak, ili iz bilo koje druge pobude zasnovane na bilo kakvom obliku diskriminacije, kad takav bol ili takve patnje nanosi službeno lice ili neko drugo lice koje deluje po službenoj dužnosti ili na osnovu izričitog naloga ili pristanka službenog lica. Taj izraz ne odnosi se na bol i na patnje koje proizilaze isključivo iz zakonitih kazni, neodvojivi su od njih ili njima izazvani »¹²⁸
77. Prema Konvenciji Ujedinjenih nacija protiv torture i drugog okrutnog, nehumanog ili degradirajućeg ponašanja ili kažnjavanja, države članice će, u okviru svojih krivičnih zakona, okarakterisati sve činove torture kao kriminalne radnje.¹²⁹ (vidi takođe §§ 45 i 58.)
78. Pored toga, nezakonita, samovoljna i pogubljenja po kratkom postupku i prinudni nestanci su strogo zabranjeni.¹³⁰
79. Navodi kršenja ljudskih prava moraju se prijaviti i mora se sprovesti nezavisna istraga (vidi §§ 89 – 94).

IV. Odgovornost i javnost rada policije

IV.1 Odgovornost i kontrola

80. Dok građani dobrovoljno daju svoju saglasnost policiji za monopol na primenu sile u svrhu održavanja društvene kontrole i sprovođenja njihovih građanskih, političkih i ekonomskih sloboda, demokratske policijske službe imaju obavezu da podvrgnu svoj rad proveri i kontroli javnosti kroz proces odgovornosti.¹³¹ (takođe videti §§ 11, 107 i 117)

¹²⁷ Vidi Ujedinjene nacije, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (op.cit., fusnota 5), član 5; Savet Evrope, Evropska konvencija o ljudskim pravima (op.cit., fusnota. 64), član 3; Ujedinjene nacije, Međunarodni ugovor o građanskim i političkim pravima (op.cit., fusnota. 5), član 7; Ujedinjene nacije, Konvencija protiv torture i drugog okrutnog, nehumanog ili degradirajućeg ponašanja ili kažnjavanja (op.cit., fusnota 125), uvodni paragraf;

Vidi Ujedinjene nacije, Kodeks ponašanja policijskih zvaničnika (op.cit., fusnota 5), član 2 i 5; CSCE, Dokument iz Kopenhagena (op.cit., fusnota 59), član 16.1 i 16.3; i

Savet Evrope, Ljudska prava i borba protiv terorizma – Savet Evrope-Smernice (Strazbur, 2005)

¹²⁸ Ujedinjene nacije, Konvencija protiv torture i drugog okrutnog, nehumanog ili degradirajućeg ponašanja ili kažnjavanja (op.cit., fusnota 125), član 1.1;

vidi takođe Komonvelt inicijativa o ljudskim pravima, Odgovornost policije (op.cit., fusnota 5), p.26

¹²⁹ Vidi Ujedinjene nacije, Konvencija protiv torture i drugog okrutnog, nehumanog ili degradirajućeg ponašanja ili kažnjavanja (op.cit., fusnota 125), član 4(1);

¹³⁰ Vidi Ujedinjene nacije, Principi efikasne prevencije i istraživanja vansudskih, nasumičnih i neautorizovanih pogubljenja (1989); i

Konvencija Ujedinjenih Nacija, *Međunarodna konvencija zaštite svih osoba od prinudnog nestanka (2006)*

¹³¹ Videti Ujedinjene nacije *Kodeks o ponašanju lica odgovornih za primenu zakona, Preambula paragraf 8(a)*;

OEBS *Kodeks ponašanja i političko-vojni aspekti bezbednosti*, § 20;

Luis, *Pritužbe protiv policije*, str.9;

81. Prema tome "efikasne mere kako bi se obezbedio integritet i pravilan rad policijskih službenika"¹³² se moraju primeniti (takođe videti § 116)
82. U Kopenhagenu 1990., zemlje članice OEBS-a su svečano proglasile da policija mora biti pod nadzorom i odgovorna civilnim institucijama.¹³³ (takođe videti § 113)

Nadzorne institucije

83. Policijska odgovornost znači da je delatnost policije – počev od ponašanja svakog pojedinačnog policajca do strategija policijskih operacija, procedura imenovanja ili upravljanja budžetom – otvorena za posmatranje od strane raznih nadzornih institucija.
84. Nadzorne institucije mogu uključivati izvršnu vlast (kontrola rada, finansijska kontrola i horizontalna kontrola od strane vladinih institucija), zakonodavnu vlast (članovi parlamenta, parlamentarni odbori i komisije), sudsku vlast,¹³⁴ kao i komisije koje nadgledaju zaštitu ljudskih prava, komisije za ispitivanje pritužbi građana ili nezavisni ombudsman. Pored toga, mediji mogu imati važnu ulogu u informisanju javnosti o aktivnostima policije. Konačno, demokratske policijske službe se mogu prepoznati po tome što se povinuju i prihvataju spoljašnju kontrolu i ispitivanje svoje delatnosti i određeni stepen otvorenosti pri ovakvom ispitivanju.¹³⁵ (takođe videti § 49)
85. Većina civilnih nadzornih institucija se bavi pritužbama građana na rad policije. Međutim, obim u kome su one uključene u proces razmatranja pritužbi znatno varira. Dok neke nadzorne organizacije preuzimaju odgovornost za primanje i ipitivanje pritužbi – ponekad samo u slučajevima ozbiljnog kršenja propisa ili ako se pokaže da je unutrašnja istraga neadekvatna – druge su ograničene na nadzor istrage koju sprovode same policijske službe. Slično, neka tela nemaju uticaja na kažnjavanje prekršilaca prava, dok druga mogu preporučiti disciplinske mere ili čak nametnuti sankcije odgovornima.¹³⁶
86. Bez mehanizma spoljašnjeg nadzora, rukovodioci u policiji bi imali slobodu da ne istražuju i ne kažnjavaju loše vladanje, što može dovesti do neefikasne unutrašnje kontrole. Mehanizmi spoljašnjeg nadzora mogu takođe ostvariti veću nepristrasnost

Savet Evrope *Evropski kodeks policijske etike*, §§ 16 i 59;

OEBS *Uloga policije u lokalnoj zajednici*, str. 5 i 6;

Visoki Komesar UN za nacionalne manjine *Preporuke za rad policije u multietničkom društvu*, str. 22f

¹³² Videti Savet Evrope *Evropski kodeks policijske etike*, §§ 20;

Savet Evrope *Deklaracija o policiji*, deo B, §4.

¹³³ Videti KEBS *Dokument iz Kopenhagena*, čl. 5.6

¹³⁴ Videti Savet Evrope *Evropski kodeks policijske etike*, §§ 60 i 62

¹³⁵ Videti Bejli, *Demokratizacija policije u svetu*, str. 14f;

Džoel Miler *Civilna kontrola rada policije. Lekcije iz literature* (Vera Institut Pravde, Nju Jork, 2002), str. 3f;

Ema Filips/Dženifer Troun *Izgradnja poverenja javnosti u policiju kroz građansku kontrolu* (Vera Institut Pravde, Njujork, 2002), str. 7;

Brus/Nild *Policija kakvu želimo*, str. 22

¹³⁶ Videti Luis, *Pritužbe protiv policije*, str 60-64;

Džoel Miler *Civilna kontrola rada policije. Lekcije iz literature*, str. 4;

Ema Filips/Dženifer Troun *Izgradnja poverenja javnosti u policiju kroz građansku kontrolu*, str. 7;

Čarls T. Kol, *Izazovi reforme policije: promocija efektivnosti i odgovornosti* (Izveštaj Međunarodne akademije za mir, Njujork, 2003), str.9

(bar u očima javnosti) u istrazi ozbiljnih pritužbi protiv policajaca. Štaviše, mogu biti u boljem položaju da podstaknu policajce da svedoče protiv drugih policajaca, naročito protiv starešina.

87. Međutim, mehanizmi spoljašnjeg nadzora moraju biti dopunjeni unutrašnjom kontrolom i nadzorom, zato što u određenom broju prilika mehanizmi unutrašnje kontrole mogu imati strukturalne prednosti, kao što su širi opseg resursa na raspolaganju, više raspoloživih podataka (policijske arhive, izveštaji ili izjave svedoka, izjave policajaca) i bolje poznavanje policijskog okruženja. Pored toga, ove prednosti mogu podstaći stvaranje višeg stepena poverenja među optuženim policajcima da će se istraga voditi pravično, čime će se podstaći njihovu spremnost za saradnju sa istražiteljima. U svakom slučaju, policijske službe moraju istražiti sve optužbe za kršenja propisa kako bi osigurale integritet svog rada i osoblja. Manje prekršaje može istražiti neposredni starešina, dok ozbiljnije prekršaje moraju istažiti policijska tela van neposredne linije komande, kao što su jedinice za unutrašnju istragu ili *ad hoc* disciplinske komisije sastavljene od policajaca višeg ranga,¹³⁷ ili čak spoljašnje telo civilne kontrole, naročito kada su predmet istrage visoko rangirani policajci. Informacije o proceduri koja sledi nakon podnošenje pritužbe moraju biti dostupne javnosti kako bi se građani motivisali da podnose osnovane pritužbe. Čak i anonimno podnete žalbe moraju biti istražene, i iako može biti teško sprovesti istragu, institucija za sprovođenje zakona mora pažljivo razmotriti svaku žalbu pre nego što donese odluku da je odbaci ili ignoriše.¹³⁸ Istraga i disciplinska procedura moraju pažljivo izbalansirati prava građana i prava policajca.¹³⁹
88. U svakom slučaju, neka forma civilnog nadzora i transparentan način sprovođenja rezultata istrage su važni načini jačanja poverenja javnosti u policiju i ostvarivanju legitimiteta u zajednici. Poverenje javnosti u policiju može lako biti narušeno neadekvatnim policijskim radom, naročito kada naknadne istrage ili administrativne mere nisu brze, temeljne i/ili adekvatne.
89. Vlade i nadležne institucije koje sprovode zakon treba da ustanove efektivne procedure izveštavanja i revizije koje se pokreću automatski, svaki put kada se upotrebom sile nanese povreda ili izazove smrt ili kada je ovlašćeno lice koristilo vatreno oružje.¹⁴⁰ (takode videti §§ 73 i 74)
90. Ako policajci prijave slučaj neadekvatnog ponašanja svojim starešinama, kako je definisano Kodeksom UN i primete da po prijavi nije reagovano, mogu prijaviti slučaj van neposrednog rukovodećeg lanca.¹⁴¹ (takode videti § 13)
91. Podatke iz pritužbe policija treba da prikupi i analizira zajedno sa spoljašnjim ekspertskim grupama kako bi se identifikovali suštinski uzroci neadekvatnog ponašanja i kako bi se direktno uticalo na te uzroke. Ovakav pristup usmeren na rešavanje problema omogućava identifikaciju policajaca koji su često predmet pritužbi

¹³⁷ Videti Komonvelt inicijativa za ljudska prava, *Odgovornost policije*, str. 52

¹³⁸ Videti Džoel Miler *Civilna kontrola rada policije. Lekcije iz literature*, str. 3;

Komisija za akreditaciju agencija za sprovođenje zakona, *Standardi za agencije za sprovođenje zakona*, str. 52-1 i 52-2

¹³⁹ Videti Savet Evrope *Deklaracija o policiji*, deo A, §6;

Haris *Uloga izgradnje kapaciteta u reformi policije*, str.24

¹⁴⁰ Videti Ujedinjene nacije *Osnovni principi upotrebi sile i vatrenog oružja od strane službenika odgovornih za primenu zakona*, čl. 6 i 22;

¹⁴¹ Videti Savet Evrope *Deklaracija o policiji*, deo A, §6;

Ujedinjene nacije *Osnovni principi upotrebe sile i vatrenog oružja od strane službenika odgovornih za primenu zakona*, čl. 8(a) i (d)

i otklanjanje uzroka merama kao što su savetovanje, obuka i promena radnog mesta. Pored toga, podaci iz pritužbi se mogu upotrebiti kako bi se identifikovali policijski postupci, taktike i šabloni u ponašanju koji odudaraju od nacionalnih propisa i međunarodnih standarda i time potencijalo prouzrokuju veliki broj pritužbi, ukazujući na potrebu da se razmotre ili promene postupci, taktike i šabloni u ponašanju.¹⁴²

92. Pored rešavanja pitanja neadekvatnog ponašanja policije, uvođenje inspeksijske službe u policiju je suštinsko sredstvo procene opšteg kvaliteta policijskog rada, koje omogućuje da se ciljevi službe ostvaruju, prepoznaju potrebe za dodatnim resursima i promene procedure, kao i da se održi kontrola u celokupnoj policijskoj službi.¹⁴³
93. Kako bi ispunili svoj mandat, spoljašnja i unutrašnja nadzorna tela moraju imati dovoljna sredstva na raspolaganju, zakonska ovlašćenja i nezavisnost od izvršne vlasti.¹⁴⁴ U tesnoj vezi sa ovim faktorima stoji i to da nadzorne institucije moraju imati političku podršku vlade, parlamenta i policijskog rukovodstva. Pored toga, pritisak javnosti i uticaj medija mogu imati značajnu ulogu u pružanju podrške njihovom radu.
94. Pored toga, civilnim nadzornim telima su potrebni ne samo politička podrška i sredstva, već i zaštita zakona kako bi sprovala svoju nezavisnu istragu. Ovu zaštitu pružaju principi UN koji se odnose na status i funkciju nacionalnih institucija zaduženih za zaštitu i promovisanje ljudskih prava.¹⁴⁵

IV.2 Partnerstvo policije i javnosti

95. Glavna odlika demokratske policije je pojam policijskog rada uz saglasnost naroda. Budući da policija ne može pretpostaviti da će uvek imati saglasnost svih građana, mora stalno raditi na tome kako bi javnost podržala njihov rad.¹⁴⁶ Preduslov za dobijanje podrške javnosti je obezbeđivanje javnog uvida u policijski rad i negovanje komunikacije i međusobnog razumevanja između javnosti i policije.¹⁴⁷ Bez saglasnosti javnosti, policija bi nametala svoje usluge umesto da odgovara na potrebe društva.¹⁴⁸ Mere kojima se ostvaruje javnost rada uključuju javnost izveštaja o kriminalu i radu policije, uspostavljanje mehanizma kojim građani traže usluge policije, stvaranje foruma za otvorenu diskusiju o kriminalu i bezbednosti i uvođenje principa "rad policije u lokalnoj zajednici".

Mehanizmi zahteva za policijskim uslugama

96. Interakcija sa zajednicom podrazumeva da je policija dostupna građanima gde i kada je potrebna. Policija mora imati određeni nivo spremnosti i sredstava kako bi mogla adekvatno da reaguje na potrebe javnosti kada su u pitanju udesi, nezgode, kriminal i

¹⁴² Videti Ema Filips/Dženifer Troun *Izgradnja poverenja javnosti u policiju kroz građansku kontrolu*, str. 6;

Džoel Miler *Civilna kontrola rada policije*, str.5;

Brus/Nild *Policija kakvu želimo*, str. 38f;

Visoki Komesar UN za Nacionalne Manjine *Preporuke policiji za radu u multietničkom društvu*, str.25

¹⁴³ Videti Komisija za akreditaciju službi za sprovođenje zakona, *Stiardi za službe za sprovođenje zakona*, str. 53-1

¹⁴⁴ Videti Savet Evrope *Evropski kodeks policijske etike*, §§ 61

¹⁴⁵ Videti Ujedinjene nacije *Nacionalne institucije za zaštitu i promovisanje ljudskih prava (A-REZ-48-134 od 20.12.1993, Aneks)*

¹⁴⁶ Videti Evropska platforma za policiju i ljudska prava *Nevladine organizacije i policija* str.9

¹⁴⁷ Videti Savet Evrope *Evropski kodeks policijske etike*, §§ 18 i 62

¹⁴⁸ Videti Brus/Nild *Policija kakvu želimo*, str. 27

drugi vanredni događaji. Najneposredniji vid komunikacije koji pomaže u zaštiti života i imovine su posebne telefonske veze kojima građani mogu pozvati pomoć. Način na koji se ove telefonske veze koriste, da li samo za najopasnije situacije ili i za trivijalne razloge gde je potrebna intervencija organa vlasti, je pokazatelj odnosa između policije i građana¹⁴⁹ i obima u kome su usvojeni principi demokratskog rada policije.¹⁵⁰ (Takođe videti §§ 6 i 52)

Odnosi policije i medija

97. Najefikasniji i najefektivniji način ostvarivanja potrebe javnog rada je informisanje javnosti kroz medije. Međutim, moraju postojati pravila koja određuju informacije koje se daju, na primer, informacije koje podstiču uverenost javnosti ili daju osećaj bezbednosti ili opšte informacije o zadacima policije i načinu na koji policija radi. Informacije koje se ne smeju objavljivati uključuju one koje bi mogle da ugroze policijsku istragu i poverljive informacije relevantne za održavanje javne bezbednosti ili pretpostavku nevinosti.¹⁵¹ Saradnja sa medijima na zdravoj osnovi takođe zahteva pravila koja regulišu kontakt sa medijima i jasno definišu uloge za policijskog predstavnika za javnost i obuku policajaca za kontakt i rad sa medijima.¹⁵² (takođe videti §§ 48, 49 i 103)

Javno objavljivanje izveštaja

98. Izveštaji sa informacijama za javnost uključuju statističke podatke o kriminalu, stopi rešenih krivičnih dela, informacije o javnoj bezbednosti, izveštaje o ljudskim pravima, kao i o slučajevima korupcije unutar policije i druge izveštaje u vezi sa javnim nadzorom rada policije. Ovi izveštaji opisuju aktivnosti policije, stanje bezbednosti, kao i to kako javnost ocenjuje bezbednost. Oni omogućuju javno procenjivanje rada policije ocenjivanjem odstupanja rezultata i aktivnosti policije od zakona i procedura, kao i ekonomičnost ovih aktivnosti.¹⁵³

Stvaranje foruma za otvorene diskusije

99. Efikasan rad policije mora biti zasnovan na dobroj saradnji i poverenju između policije i javnosti. U suprotnom, policija neće dobijati informacije koje su joj potrebne (poverljive informacije, pritužbe građana/izveštaji o kriminalu, izjave svedoka). Pored jednosmernih instrumenata komunikacije za prenošenje gore pomenutih informacija, od posebne su vrednosti interaktivni programi približavanja zajednici, kao što su formalni i neformalni forumi za otvorene diskusije između policije i predstavnika

¹⁴⁹ Videti Dejvid H. Bejli *Savremena policijska praksa: uporedni pregled* u Džejms Burak *Građanska policija i multidimenziono očuvanje mira – serija radionica. Uloga demokratke policije* (Nacionalni institut pravde, Vašington, 1999), str. 4;

Savet Evrope *Evropski kodeks policijske etike*, §§ 18

¹⁵⁰ Videti Luis/Marks *Pregled*, str. 1

¹⁵¹ Videti Ujedinjene nacije *Kodeks o ponašanju službenika odgovornih za primenu zakona*, čl. 4;

Savet Evrope *Deklaracija o policiji*, deo B, §15.

Savet Evrope *Kodeks o ponašanju državnih službenika*, čl. 11, 17 i 22;

Savet Evrope *Evropski kodeks policijske etike*, §§ 16 i 59;

Savet Evrope *Partnerstvo u prevenciji kriminala*, čl. 32;

Haris *Uloga izgradnje kapaciteta u reformi policije*, str. 24

Komisija za akreditaciju agencija za sprovođenje zakona, *Standardi za službe za sprovođenje zakona*, str. 54-1

¹⁵² Savet Evrope *Evropski kodeks policijske etike*, §§ 19

¹⁵³ Vidi UN, Vodič komesara za demokratski rad policije u Bosni i Hercegovini, (op.cit., beleška 5), princip 4;

Bejli, *Demokratizacija policije u inostranstvu* (op.cit., beleška 4), str. 15.

svih zajednica, što je posebno važno za upoznavanje sa stavovima javnosti, kao i za podsticanje razmene stavova i saradnje. Ovo može da dovede do uključivanja zajednice u program prevencije kriminala, formiranja koalicija za rešavanje problema i do razvijanja osećaja zajedničke odgovornosti za poboljšanje javne bezbednosti. I pored podrške građana u nekoj zajednici, policiji će biti potrebna i podrška lokalnih vlasti, kako bi bila uspešna u obavljanju svog posla. U određenim slučajevima, druge organizacije mogu biti pogodnije od policije za rešavanje socijalnih problema unutar zajednice.¹⁵⁴

100. Ideja stvaranja ovakvih foruma za otvorene diskusije potiče iz koncepta rada policije u lokalnoj zajednici, čiji je cilj učvršćivanje saradnje između policije i stanovništva u cilju identifikovanja i rešavanja problema građana, npr. problema u vezi sa kriminalom, društvenih nemira ili sveukupnog kvaliteta života u zajednici.¹⁵⁵
101. Primeri ovakvih interaktivnih vidova komunikacije su savetodavni odbori zajednice, zajedničke radionice, javni sastanci, dani otvorenih vrata policije ili predstavnici u policijskim stanicama zaduženi za kontakt sa lokalnom zajednicom.¹⁵⁶ Svi ovi forumi treba da budu otvoreni za predstavnike zajednice.
102. Ovi interaktivni forumi pomažu u edukaciji javnosti u vezi sa zvaničnim procedurama i politikom, kao i u vezi sa pravima i odgovornostima lokalne zajednice. Oni omogućavaju razmatranje aktivnosti policije (uključujući razmenu ličnih iskustava između policajaca i pripadnika zajednice), aktivno učešće stanovništva u pitanjima koja se tiču njihovog osećaja bezbednosti i sigurnosti kao i iznošenje mišljenja građana u vezi sa njihovim problemima i načinom na koji policija treba da radi u njihovom komšiluku – npr. gde i kada su potrebne policijske patrole.¹⁵⁷ Na ovakvim forumima moguće je identifikovati šablone izvršavanja krivičnih dela, probleme u vezi sa javnim redom i mirom, a može se napraviti spisak zajedničkih problema. Na ovaj način policiji se pruža mogućnost da preventivno rešava probleme.¹⁵⁸
103. Osim interaktivnih javnih foruma, drugi važan instrument ispitivanja javnog mnjenja je sprovođenje anketa. (Vidi javno objavljivanje izveštaja).
104. Forumi zajednice i policije će biti najefikasniji ako policija, dopunjujući slične napore građanskih društvenih grupa, objasni lokalnom stanovništvu¹⁵⁹ opštu svrhu i adekvatno funkcionisanje ovih institucija. U suprotnom, pogrešna očekivanja i

¹⁵⁴ Vidi Ces de Rover, *Služiti i štiti. Ljudska prava i humanitarno pravo za policiju i službe bezbednosti* (Međunarodni komitet Crvenog krsta, Ženeva, 1998), str. 171; Konferencija o policiji u tranziciji, Preporuke iz Budimpešte (op.cit., beleška 32), član 9; OEBS, *Uloga rada policije u lokalnoj zajednici* (op.cit., beleška 6), str. 4; UN, "Vodič o prevenciji kriminaliteta" (op.cit., beleška 5), članovi 5, 9, 15, 16, 17(d) i (e), i 21(a); Savet Evrope, *Partnerstvo u prevenciji kriminaliteta* (op.cit., beleška 5); i HCNM, *Preporuke o radu policije u multietničkim društvima* (op.cit., beleška 13), Preporuka 12, str. 18.

¹⁵⁵ Vidi Centar za kontrolu lakog naoružanja u jugoistočnoj i istočnoj Evropi (SEESAC), *Filozofija i principi rada policije u lokalnoj zajednici* (Beograd, 2006)

¹⁵⁶ Vidi HCNM, *Preporuke o radu policije u multietničkim društvima* (op.cit., beleška 13), Preporuka 12, str. 19.

¹⁵⁷ Vidi Haris, *Uloga izgradnje kapaciteta u reformi policije* (op.cit., beleška 50), str. 30; Inicijativa Komonvelta o ljudskim pravima, *Odgovornost policije* (op.cit., beleška 5), str. 76; i Anita Kašu/Robin Buš/Zainab Latif/Frančeska Levi, *Izgrađivanje čvrstih odnosa između policije i imigranata: Lekcije iz projekta grada Njujorka* (Vera Institut za pravdu, Njujork, 2005), str. 16.

¹⁵⁸ Vidi Endru Sanders/Ričard Jang, "Ovlašćenja policije", u: Tim Njubern, *Priručnik o radu policije* (Portland, 2005), str. 237; i Kašu et. al. 2005, *Izgrađivanje čvrstih odnosa između policije i imigranata* (op.cit., beleška 156), str. 7.

¹⁵⁹ UN, "Priručnik o prevenciji kriminaliteta" (op.cit., beleška 5), Član. 17 (c), (d) i (e), i 19.

neefikasna uloga ovih foruma dovešće do frustracija i gubitka teško stečenog poverenja kod svih strana.

Projekti rada policije u lokalnoj zajednici

105. Aktivnosti približavanja zajednici, koje su osmišljene da smanje kriminalitet i poboljšaju javnu bezbednost mogu biti rezultirati projektima rada policije u lokalnoj zajednici.
106. Ne postoji univerzalna formula za rad policije u lokalnoj zajednici. Stoga svaki program rada policije u lokalnoj zajednici mora biti formulisan i implementiran tako što će uzimati u obzir političku i kulturnu situaciju u zajednici.¹⁶⁰
107. Koncepti rada policije u lokalnoj zajednici treba da razviju kod policajaca veštine da reaguju u skladu sa okolnostima u lokalnoj zajednici i da odrede prioritete policije u partnerstvu sa zajednicom. Posvećeni policajci u zajednici/timovi policajaca u zajednici treba da budu pripadnici stalne policijske patrole u određenoj geografskoj oblasti, služe kao kontakt osobe i garanti održavanja javnog reda i mira. Oni treba da ostanu na istom području nekoliko godina, u cilju izgrađivanja poverenja. Tamo gde je izvodljivo, policajci treba da patroliraju u pešačkim patrolama, jer to omogućava mnogo bolju interakciju sa građanima, nasuprot patroliranju u policijskim vozilima. Neophodne su im posebne veštine komunikacije i rešavanja konflikata (uključujući i veštine posredovanja), jer susedstva unutar zajednice često mogu biti podeljena u smislu postojanja različitih životnih stilova i različitih stavova o adekvatnim oblicima obavljanja policijskog posla.¹⁶¹ Policijske starešine treba da omoguće policajcima da rešavaju lokalna pitanja u partnerstvu sa zajednicom kojoj služe.

Približavanje manjinskim zajednicama

108. Ono što važi za saradnju sa javnošću uopšte, takođe važi i za saradnju sa manjinskim grupama i predstavlja za policiju čak i veći izazov. Ne samo da se policija susreće sa strukturalnim izazovima u svojim nastojanjima da se približi ovim manjinama – kao što su raznolikost jezika, religije, običaja i drugih kulturoloških karakteristika – nego i sa nevoljnošću ovih manjinskih grupa da saraduju sa policijom zbog nedostatka poverenja, posebno ako su prethodno bile izložene čestim neprijatnostima od strane policije.¹⁶² U slučaju imigranata, ovakva iskustva su ponekad "uvezena" iz inostranstva. Štaviše, ovakve zajednice često daju prednost tradicionalnim načinima rešavanja nesuglasica u okviru zajednice.¹⁶³ (Ponovno) izgrađivanje poverenja u policiju kod ovakvih manjina je od suštinskog značaja, ukoliko te grupe napuste paralelne strukture bezbednosti.

Saradnja sa građanskim društvenim grupama

109. Posebni projekti približavanja zajednicama su neophodni za približavanje manjinskim zajednicama. U ovim projektima, policija treba da saraduje sa socijalnim službama

¹⁶⁰ Vidi OEBS, Uloga rada policije u lokalnoj zajednici (op.cit., beleška 6), str. 3.

¹⁶¹ Vidi Nezavisna komisija za rad policije u Severnoj Irskoj, Novi početak: *Rad policije u Severnoj Irskoj. Izveštaj Nezavisne komisije za rad policije u Severnoj Irskoj* (Belfast, 1999), str. 42; OEBS, Uloga rada policije u lokalnoj zajednici (op.cit., beleška 6), str. 10; i SEESAC, Filozofija i principi rada policije u lokalnoj zajednici (op.cit., beleška 154), str. 5.

¹⁶² Vidi HCNM, Prporuke o radu policije u multietničkim društvima (op.cit., beleška 13), Preporuka 12, str. 18.

¹⁶³ Kašu et. al., Izgradjivanje čvrstih odnosa između policije i imigranata (op.cit., beleška 156), str. 3.

unutar zajednice, organizacijama za ljudska prava, ostalim nevladinim organizacijama, verskim organizacijama koje igraju važnu ulogu kao deo mreže u razmeni informacija.¹⁶⁴ Na izazov pri selekciji najadekvatnijih predstavničkih tela može se odgovoriti korišćenjem kriterijuma selekcije kao što su stabilnost nevladinih organizacija, pouzdanost i autentično zastupanje njihovog biračkog tela.¹⁶⁵

110. U nastojanju da se približi određenim grupama zajednice, za policiju je veoma važno da ne odaje utisak da sa različitim grupama postupa na različite načine, dajući prednost nekima od njih i na taj način gubeći nepristrasnost, posebno kada se radi o sukobu između grupa.
111. Kao rezultat razvijanja bliskih veza sa zajednicama, kod policajaca se može pojaviti moralna dilema u slučaju kada im se ponude novčane nadoknade, što se lako može protumačiti kao prelaženje tanke linije ka korupciji.¹⁶⁶ (vidi § 27.)
112. Dok se rad policije u zajednici fokusira na prevenciju i borbu protiv širokog spektra problema i odnosi se na sve delove zajednice, primeri posebnih projekata su nadgledanje susedstva, čišćenje okoline, posete školama, organizovanje kampova za mlade u cilju izgradnje poverenja između dece i policije, kao i između dece i sa različitim etničkim/kulturnim/društvenim poreklom. Kada je u pitanju saradnja sa decom i mladima, potrebno je posvetiti pažnju temama kao što su: bezbednost u saobraćaju, zloupotreba narkotika, nasilje i drugi oblici neprihvatljivog ponašanja. Time bi se smanjio kriminal i viktimizacija među mladima.¹⁶⁷

V. Policijska organizacija i rukovođenje

Lanac rukovođenja i operativna samostalnost

113. Policija se nalazi pod neposrednom upravom i kontrolom odgovarajućih civilnih vlasti. (vidi § 82).¹⁶⁸ “Države članice smatraju da je demokratska politička kontrola policije nezamenljiv element stabilnosti i sigurnosti.”¹⁶⁹ Međutim, moraju se razdvojiti nadležnosti, tako što će predstavnik Vlade biti odgovoran za donošenje procedura, nadgledanje i reviziju, dok će rukovodstvo policije imati nadležnost i vršiti kontrolu nad operativnim rukovodećim kadrom.¹⁷⁰
114. Policijska organizacija mora uspostaviti jasnu rukovodeću strukturu, kao i podelu nadležnosti unutar policije. Uvek bi trebalo da bude moguće da se odredi ko je direktno odgovoran za neko delo ili propust koji izvrše pripadnici policije.¹⁷¹

¹⁶⁴ Vidi UN, “Vodič za prevenciju kriminaliteta” (op.cit., beleška 5), Članovi 9, 15, 16, 17(d); Savet Evrope, Partnerstvo u prevenciji kriminaliteta (op.cit., beleška 5); i EPPHR, NVO i Policija (op.cit., beleška 61), str. 24.

¹⁶⁵ Vidi EPPHR, NVO i Policija (op.cit., beleška 61), str. 24.

¹⁶⁶ Vidi Njubern, Shvatanje i prevencija korupcije u policiji (op.cit., beleška 48), str. 47; i Savet Evrope, Kodeks ponašanja za državne službenike (op.cit., beleška 9), Član 20

¹⁶⁷ UN “Vodič o prevenciji kriminaliteta” (op.cit., beleška 5), član 6 (a), (b) and (c).

¹⁶⁸ CSCE, Moskovski dokument (op.cit., beleška 61), član 25.1.

¹⁶⁹ OEBS, Kodeks ponašanja o političko-vojnim aspektima bezbednosti (op.cit., beleška 1), § 20.

¹⁷⁰ Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), § 13;

Brus/Nild, Policija kakvu želimo (op.cit., beleška 5), str. 22; i

Haris, Uloga izgrađivanja kapaciteta u reformi policije (op.cit., beleška 50), str. 27.

¹⁷¹ Savet Evrope, Deklaracija o policiji (op.cit., beleška 5), deo A, § 4; i Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), § 17.

115. Starešinama u policiji treba dati dovoljno operativne odgovornosti, kako bi mogli samostalno da donose operativne odluke. Ove odluke moraju biti u skladu sa zakonom i podložne reviziji od strane zakonodavne, izvršne i sudske vlasti.¹⁷² Politička vlast zadržava pravo da ispita proceduralnu ispravnost aktivnosti policije, kao i način njihove impementacije.¹⁷³
116. Dok demokratske vlade često imaju udela u postavljanju najvišeg rukovodstva policije, ostala naimenovanja i unapređenja (vidi §§ 128 i 137) treba smatrati unutrašnjom stvari policije¹⁷⁴, gde aktuelna vlast samo ima pravo da ospori ili potvrdi transparentnost rezultata selekcije.¹⁷⁵ Dodatna transparentnost može se postići uključivanjem u rad komisija i građanskih nadzornih odbora.¹⁷⁶
117. Decentralizacija procesa donošenja odluka i upravljanja resursima je od posebnog značaja u kontekstu rada policije u lokalnoj zajednici. (vidi §§ 11, 80 i 107.)

Nadzor

118. S obzirom na to da policijske starešine treba da budu uzor mlađim policajcima, njihovo ponašanje treba da bude u skladu sa pravilima službe i standardima policije u svakodnevnom radu.¹⁷⁷ U cilju održavanja vrednosti i etike policijskog posla, na ove vrednosti se treba konstantno osvrutati, kako bi bili sigurni da su iste jasno shvaćene unutar cele organizacije.¹⁷⁸ Ovo je posebno značajno u smislu zakonskih odredbi koje ostavljaju prostor za različita tumačenja, a u cilju izbegavanja zloupotrebe diskrecionih prava.¹⁷⁹ (vidi § 21.)
119. Praksa rukovodstva treba bude takva da promoviše pružanje mogućnosti, podrške i prilika za lično usavršavanje pojedinaca.
120. Policijske službe moraju da imaju razrađene sisteme nadzora, kako bi procenjivale rad policajaca. Demokratska policija zahteva stalnu kontrolu kvaliteta usluga koje se pružaju javnosti. Kvalitet može biti ocenjen direktno kroz usklađenost sa standardima, indirektno, kroz davanje ocene od strane klijenata/zajednice ili uticaj koji kvalitet ima. Modeli upravljanja ukupnim kvalitetom rada nastoje da trajno poboljšaju administrativne procese koristeći analitička sredstva i timski rad koji uključuje sve zaposlene u policiji. Modeli se takodje fokusiraju i na procedure koje pomažu u unapređivanju kvaliteta.¹⁸⁰
121. Rukovodstvo mora da preuzme odgovornost za rad policajaca i mora da proverava poštovanje standarda pravila službe i ljudskih prava kroz redovne nenajavljene i nezavisne kontrole.¹⁸¹ (vidi §§ 87 i 92.)

¹⁷² Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), §§ 15 i 60; Džouns, "Rukovođenje i odgovornost u policiji" (op.cit., beleška 10), str. 613; i Haris, Uloga izgradnje kapaciteta u reformi policije (op.cit., beleška 50), str. 25.

¹⁷³ Brus/Nild, Policija kakvu želimo (op.cit., beleška 5), str. 24; i Inicijativa Komonvelta o ljudskim pravima, Odgovornost policije (op.cit., beleška 5), str. 42.

¹⁷⁴ Brus/Nild, Policija kakvu želimo (op.cit., beleška 5), str. 24.

¹⁷⁵ Haris, Uloga izgrađivanja kapaciteta u reformi policije (op.cit., beleška 50), str. 27.

¹⁷⁶ Inicijativa Komonvelta o ljudskim pravima, Odgovornost policije (op.cit., beleška 5), str. 40.

¹⁷⁷ HCNM, Preporuke o radu policije u multietničkim društvima (op.cit., beleška 13), Preporuka 11, str. 17.

¹⁷⁸ Brus/Nild, Policija kakvu želimo (op.cit., beleška 5), str. 38.

¹⁷⁹ Savet Evrope, Kodeks ponašanja zvaničnika (op.cit., beleška 9), član 7; i Bouling/Filips, "Rad policije u manjinskim etničkim zajednicama" (op.cit., beleška 65), str. 535.

¹⁸⁰ Osnova opšteg ocenjivanja, napredovanje organizacije kroz samoocenjivanje (2006), str. 50f.

¹⁸¹ Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), § 20; Savet Evrope, *CPT standardi* (op.cit., beleška 29), § 50, str. 16; i Brus/Nild, Policija kakvu želimo (op.cit., beleška 5), str.

122. Starešine u policiji treba takođe da snose odgovornost ukoliko znaju, ili je trebalo da znaju, da policajci koji su pod njihovom komandom vršeći dužnosti krše ljudska prava i/ili određene propise ili pravila.¹⁸²
123. Sistem izveštavanja od strane nadležnih, kao i rutina u izvodjenju analize ovih izveštaja, treba da pomognu u identifikaciji trendova, poboljšanju obuke i bezbednost zaposlenih, kao i da organizaciji pruže blagovremenu informaciju koja se odnosi na potencijalne probleme sa javnošću. Pravovremeno i tačno izveštavanje doprinosi izgrađivanju i održavanju kredibiliteta organizacije.¹⁸³

Sastav policije

124. U svetu sa rastućom etničkom i kulturnom raznolikošću unutar SAD, kao i rastućom tenzijom između različitih grupa, uloga policije je od suštinskog značaja za održavanje osnovnih postulata naših društava. Stoga ona mora neosporno pravedno da postupa prema svim grupama.¹⁸⁴ Štaviše, u cilju zadobijanja poverenja celokupne populacije, policija mora da bude predstavnik zajednice kao celine.¹⁸⁵
125. Procenat žena u policiji uglavnom nije proporcionalan sastavu stanovništva, gde žene najčešće predstavljaju većinu. Žene se retko nalaze na rukovodećim položajima. Stoga je neophodno povećati broj žena policajaca i integrisati ih u sve nivoe unutar agencija.¹⁸⁶ Ovo ne treba uraditi samo kako bi se primenile međunarodne zakonske obaveze (o jednakosti po zakonu), nego da bi se značajno unapredio rad policije. (vidi § 129.)
126. Step en poverenja u policiju može biti posebno nizak među manjinskim grupama, koje su prethodno imale iskustva sa pristrasnim i potencijalno represivnim postupanjem policije (na pr. nepružanje odgovarajuće zaštite, kriminalizacija). U cilju izbegavanja zaoštavanja odnosa između većinskog i manjinskog stanovništva,¹⁸⁷ kao i razvijanja paralelnih struktura unutar društva koje bi dovele do stvaranja bezbednosnog vakuma kod manjinskog stanovništva, policija mora da se čvrsto i dosledno bori protiv krivičnih dela zasnovanih na međunacionalnoj mržnji. Stoga treba razvijati saradnju i razumevanje između policije i manjinskih grupa.¹⁸⁸
127. Važan korak u zadobijanju poverenja manjinskih zajednica je njihovo integrisanje u policiju na svim nivoima i funkcijama. Njihova integracija ne predstavlja samo sredstvo izgradnje poverenja, već i pruža policiji znanja i veštine koje su neophodne

29.

¹⁸² UN, Osnovni principi upotrebe sile i vatrenog oružja od strane pripadnika službi za sprovođenje zakona (op.cit., beleška 29), član 24.

¹⁸³ CALEA, Standardi za organizacije za sprovođenje zakona (op.cit., beleška 40), str. 1-7.

¹⁸⁴ Izvor 'Rad policije za multietničko društvo', *Roterdamska povelja* (op.cit., beleška 13), Uvod; i Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), § 18.

¹⁸⁵ UN, Kodeks ponašanja za pripadnike službe za sprovođenje zakona (op.cit., beleška 5), Uvodni paragraf, 8(a); OEBS, Povelja o evropskoj bezbednosti (op.cit., beleška 2), član 44; Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), § 25.

¹⁸⁶ de Rover, Služiti i štiti (op.cit., beleška 153) str. 306; OEBS, Studija o radu policije u Saveznoj Republici Jugoslaviji (Beograd, 2001.), str. 20; i Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), § 25.

¹⁸⁷ Izvor 'Rad policije za multietničko društvo', *Roterdamska povelja* (op.cit., beleška 13), Uvod; i Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), § 18.

¹⁸⁸ UN, Kodeks ponašanja za pripadnike službe za sprovođenje zakona (op.cit., beleška 5), Uvodni paragraf 8(a); OEBS, Povelja o evropskoj bezbednosti (op.cit., beleška 2), član 44; i Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), § 25 i 30.

za rad u multikulturalnim sredinama.¹⁸⁹ (vidi § 129.)

Regrutovanje

128. Procedure policijskih agencija u vezi sa regrutovanjem, zapošljavanjem, naimenovanjima i unapređivanjem moraju biti oslobođene bilo kakvog oblika nezakonite diskriminacije.¹⁹⁰ (vidi §§ 116 i 137.)
129. Procedure u vezi sa regrutovanjem moraju obezbediti adekvatno uključivanje žena i nacionalnih manjina u policiju.¹⁹¹ Iako je svaka kampanja regrutovanja novih pripadnika policije usmerena na celo društvo, često je potrebno preduzeti određene korake u cilju povećanja procenta žena i predstavnika manjina u policiji.
130. Treba odrediti procenat žena i predstavnika manjina u policiji, a u posebnim okolnostima i tokom ograničenog vremenskog perioda, treba uzeti u razmatranje posebne mere regrutacije, kako bi se brzo uspostavila ravnoteža.¹⁹²
131. Međutim, opis posla i kriterijume selekcije ne treba prilagođavati ženama i manjinskim grupama, već isti treba da se odnose na sve delove i zajednice unutar društva. Selekcija i unapređivanje policajaca moraju biti transparentni i zasnovani na njihovom znanju, veštinama, stavovima i dobrim osobinama (da nisu osuđivani za teža krivična dela), a ne na osnovu njihove pripadnosti određenoj (političkoj) grupi. Spuštanje standarda za manjinske grupe, kao i favorizovanje kandidata predloženih od strane određenih (političkih) grupa, dovelo bi do narušavanja kredibiliteta. Obrazovni nedostaci određenih manjina, kao što je nepoznavanje jezika, mogu se nadomestiti obukom pre stupanja u službu.¹⁹³
132. U cilju pripremanja policijskog okruženja za kulturolosku raznolikost, neophodno je regrutovanje i integrisanje žena i pripadnika nacionalnih manjina u policiju. Treba stvoriti kulturološki neutralno okruženje u kome će se žene, muškarci i sve zajednice osećati prijatno, a treba uvesti i mere koje će osigurati da se sa svim policajcima unutar policijske organizacije postupa jednako. Stoga iz policije treba ukloniti sve seksualno uvredljive simbole i publikacije, kao i one koji se odnose na nacionalnu i

¹⁸⁹ Izvor 'Rad policije za multietničko društvo', *Roterdamska povelja* (op.cit., beleška 13), član 3.7; Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), § 25; i HCNM, Preporuke o radu policije u multietničkim društvima (op.cit., beleška 13), Preporuka 4, str. 10f.

¹⁹⁰ UN, *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima* (op.cit., beleška 5), član 21(2); UN, Međunarodna konvencija o suzbijanju svih vidova rasne diskriminacije (op.cit., beleška 60), Uvodni paragrafi 5, 8, 9 i 10, članovi 2(1)(e), 2(2) i 5(e); UN, Međunarodna povelja o Građanskim i političkim pravima (op.cit., beleška 5), članovi 2, 3 i 26; CSCE, Završna uredba (op.cit., beleška 21), član VII. str. 6; Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., beleška 5), Deo B, § 2; UN, Kodeks ponašanja za pripadnike službe za sprovođenje zakona (op.cit., beleška 5), Uvodni paragraf, 8(a); UN, Konvencija o suzbijanju svih vidova diskriminacije žena (op.cit., beleška 60); Uvodni paragrafi 3, 9, 14, i član. 2 (d)-(f), 3, 5(a), 7 (b), 11 (b) i (c); i Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), §§ 22 i 25.

¹⁹¹ OEBS, Uloga rada policije u lokalnoj zajednici (op.cit., beleška 6), str. 10

¹⁹² Evropska platforma za rad policije i ljudska prava (EPPHR); *Regrutovanje i retencija policajaca iz redova manjinskih zajednica: Tačke za razmatranje* (2004), str. 5; HCNM, Preporuke o radu policije u multietničkim društvima (op.cit., beleška 13), Preporuka. 5, str. 11.

¹⁹³ Izvor 'Rad policije za multietničko društvo', *Roterdamska povelja* (op.cit., beleška 13), članovi 2.5 i 2.6; Savet Evrope, Kodeks ponašanja zvaničnika (op.cit., beleška 9), član 24; Savet Evrope, Evropski kodeks policijske etike (op.cit., beleška 5), §§ 22 i 24; EPPHR; *Regrutovanje i retencija policajaca iz redova manjinskih zajednica* (op.cit., beleška 191), str. 5; i HCNM, Preporuke o radu policije u multietničkim društvima (op.cit., beleška 13), preporuka 6, str. 12.

versku pripadnost.¹⁹⁴

133. Nove policajei, kao i postojeće osoblje, treba upoznati sa prihvatljivim standardima ponašanja unutar službe koja promoviše polnu jednakost i multikulturalnost. Treba uspostaviti efektivne mehanizme podnošenja žalbi, a pretpostavljeni treba da podstiču žene i manjine da se žale kada su suočeni sa diskriminacijom i uznemiravanjem.¹⁹⁵

Ostajanje u policiji

134. Posle regrutovanja i obuke, policajce treba podsticati da ostanu u policiji. Važni faktori koji mogu uticati na njihovu odluku o ostajanju u policiji su radno okruženje, njihovi zadaci, kao i mogućnosti za dalje napredovanje u karijeri.¹⁹⁶
135. Što se tice centara za obuku, radno okruženje mora biti kulturološki neutralno i sa svim policajcima treba postupati jednako. Postavljanje mentora, formiranje nadzornih tela i udruženja zaposlenih pomaže u stvaranju i održavanju takvog okruženja.¹⁹⁷
136. Što se nimenovanja tiče, izolacija žena ili pripadnika manjina mora da se izbegava. Pošto je jedan od zadataka policije da služi kao model društvu, multikulturalni karakter policije treba da bude vidljiv u svim jedinicama i regionima, a ne samo u posebno multikulturalnim sredinama.¹⁹⁸ Policajce treba ohrabrivati da stiču iskustvo kroz rad u mešovitim zajednicama koje se razlikuju od njihovih.¹⁹⁹

Unapređenje i izgrađivanje karijere

137. U pogledu unapređenja, žene policajci i policajci pripadnici manjina moraju dobiti iste prilike za nastavak školovanja koje će ih kvalifikovati za više položaje. Proces unapređenja mora da bude transparentan i da se zasniva isključivo na iskustvu i zaslugama policajaca (što se procenjuje putem pismenog testa i usmenih razgovora i putem centara za ocenjivanje), a ne na njihovoj povezanosti sa pojedinim zajednicama ili političkim grupama.²⁰⁰ (vidi takođe § 117.)
138. Trebalo bi da postoje jasne procedure i politička podrška (od strane političkog i policijskog rukovodstva) po pitanju zapošljavanja žena i pripadnika manjina, uključujući i profesionalne standarde za pripadnike manjina²⁰¹, kao i spremnost manjinskih zajednica da se integrišu u strukture državne vlasti. Iako je važno da se

¹⁹⁴ EPPHR, *Regrutovanje i retencija policajaca iz redova manjinskih zajednica* (op.cit., beleška 189), str. 3; i HCNM, *Preporuke o radu policije u multietničkim društvima* (op.cit., beleška 13), preporuka 7, str. 12.

¹⁹⁵ Izvor 'Rad policije za multietničko društvo', *Roterdamska povelja* (op.cit., beleška 13), član 2.13; i HCNM, *Preporuke o radu policije u multietničkim društvima* (op.cit., beleška 13), Preporuka 7, str.12

¹⁹⁶ Vidi Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., beleška 5), deo B, § 4.

¹⁹⁷ Vidi OEBS, *Uloga rada policije u lokalnoj zajednici* (op.cit., beleška 6), str. 11; EPPHR; *Regrutovanje i retencija policajaca iz redova manjinskih zajednica* (op.cit., beleška 191), p. 8; i HCNM, *Preporuke o radu policije u multietničkim društvima* (op.cit., beleška 13), Preporuka 7, str. 11.

¹⁹⁸ Vidi HCNM, *Preporuke o radu policije u multietničkim društvima* (op.cit., beleška 13), preporuka 4, str. 10.

¹⁹⁹ Vidi HCNM, *Preporuke o radu policije u multietničkim društvima* (op.cit., beleška 13), Preporuka 7, str. 14.

²⁰⁰ Vidi UN, *Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena* (op.cit., beleška 60); čl. 11 (b) i (c); i EPPHR; *Regrutovanje i retencija policajaca iz redova manjinskih zajednica* (op.cit., beleška 191), str. 7.

²⁰¹ Vidi OEBS, *Uloga rada policije u lokalnoj zajednici* (op.cit., beleška 6), str. 42

pitanje integracije žena i pripadnika manjina reši na najvišem nivou, stvarna implementacija se mora izvršiti na lokalnom nivou.²⁰² Partnerstvo sa organizacijama žena i manjina na lokalnom nivou može biti od velike pomoći.²⁰³ (vidi takođe §§ 109-110.)

Prava zaposlenih u policiji

139. “Zaposleni u policiji će, po pravilu, uživati ista građanska i politička prava kao i drugi građani. Uskraćenja ovih prava su moguća jedino kada je to neophodno zbog vršenja policijskih funkcija u demokratskim društvima, u skladu sa zakonom i u skladu sa Svetskom poveljom o ljudskim pravima”²⁰⁴ (vidi takođe §§ 9 i 12.)
140. “Zaposleni u policiji, kao pripadnici državne službe, uživaju ista društvena i ekonomska prava u najvećoj mogućoj meri.”²⁰⁵ Imaće prava da organizuju ili da učestvuju u reprezentativnim organizacijama. Takođe, treba da imaju prava na odštetu koja je adekvatna visokom standardu profesionalizma koji se od njih očekuje. Štaviše, treba da primaju socijalno osiguranje i da im se pruže posebne zdravstvene i osiguravajuće mere, uključujući opremu i obuku kao i operativne procedure, uzimajući u obzir posebne karakteristike policijskog posla.²⁰⁶
141. Policajci koji se ponašaju u skladu sa zakonom i profesionalnom etikom "imaju pravo na aktivnu moralnu i fizičku podršku zajednice"²⁰⁷ kojoj služe i pravo da budu tretirani sa poštovanjem od strane njihovih pretpostavljenih i kolega. Ljudski faktor je od suštinske važnosti za postizanje i održavanje demokratske policije. Stoga status policajaca treba da bude takav da im pruži priznanje i podršku zajednice.²⁰⁸
142. Policajci se neće suočiti sa administrativnim sankcijama ili drugim oblicima sankcionisanja ukoliko prijave kršenje pravila policijske službe koje izvrše drugi policajci ili imaju nameru da ih prekrše.²⁰⁹ Policajci koji su podneli prijavu moraju da budu zaštićeni od bilo kog oblika osvete.
143. “Disciplinske mere preduzete protiv policajaca treba da budu donete od strane nezavisnog tela ili suda.”²¹⁰ Kao obični građani, policajci imaju prava na odbranu, nepristrasno i pravovremeno suđenje, kao i da se brane ćutanem u krivičnim

²⁰² Vidi OEBS, *Uloga rada policije u lokalnoj zajednici* (op.cit., beleška 6), str. 42.

²⁰³ Vidi Fondacija ‘Rad policije za multietničko društvo’, *Roterdamska povelja* (op.cit., beleška 13), Uvod.

²⁰⁴ Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), § 31.

²⁰⁵ Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), § 32.

²⁰⁶ Vidi UN, *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima* (op.cit., beleška 5), čl. 22, 23(3) i (4); Savet Evrope, *Evropska društvena povelja* (1961), čl. 4.1, 5, 12, i 13;

Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., fusnota 5), deo B, §§ 3, 6, 7 i 8;

Konferencija o policiji u tranziciji, *Preporuke iz Budimpešte* (op.cit., beleške 32) čl. 4; i

Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), § 32.

²⁰⁷ Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., beleška 5), deo A, § 1b.

²⁰⁸ Vidi Konferencija o policiji u tranziciji, *Preporuke iz Budimpešte* (op.cit., beleška 32), čl. 4.

²⁰⁹ Vidi UN, *Kodeks ponašanja za pripadnike službe za sprovođenje zakona* (op.cit., beleška 5), čl. 8(b).

²¹⁰ Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), § 33.

postupcima koji se vode protiv njih.²¹¹ “Vlasti treba da podrže policijske službenike koji su neosnovano optuženi u vezi sa svojim dužnostima.”²¹²

Oprema

144. Vlade treba da obezbede policijskim službama odgovarajuću i primerenu opremu koja je neophodna za efikasno obavljanje policijskog posla.²¹³
145. Policijske službe treba da budu snabdevene alternativnim odbrambenim sredstvima koja nisu smrtonosna, kao što su sredstva za onesposobljavanje, i pasivnom zaštitnom opremom kao što su štitnici, kacige, pancirni prsluci i blindirana transportna sredstva.²¹⁴

Obuka

146. Uopšteno uzev, cilj obuke je da se proširi znanje polaznika i da se poboljšaju njihove veštine. Savremeni programi obrazovanja i obuke podjednako uključuju elemente usvajanja znanja usmerenog na polaznike i na predavače. Usvajanje znanja usmereno na predavače ili didaktički pristup učenju se usredsređuju na predstavljanje znanja i podataka polaznicima putem predavanja i davanjem uputstava, ostavljajući polaznike u pasivnoj ulozi. Pristup usvajanju znanja koji je usmeren na polaznike stavlja akcenat obuke na potrebe polaznika, njihovo aktivno učešće i prati iskustveno-saznajni ciklus. Ovo se odnosi na prethodno iskustvo i korišćenje studije slučaja zasnovane na stvarnim životnim događajima. Ovaj pristup se zasniva na pretpostavci da odrasli povezuju svoje učenje sa znanjem koje već poseduju i da najbolje uče kada im se daju primeri koje razumeju na osnovu sopstvenog iskustva.²¹⁵ Promena vrednosti i stavova, uključujući i stereotipe koji su često duboko ukorenjeni kod odraslih, predstavlja poseban izazov i zahteva veštog trenera i dugoročne procese.²¹⁶
147. Početna i kontinuirana obuka u toku službe, kao i obrazovanje, treba da budu dostupni u svim oblastima policijskih aktivnosti u redovnim intervalima i za sva zvanja u policiji. Obuka mora da odražava principe demokratskog rada policije.²¹⁷ U operativnom smislu, to znači da policija treba da bude obučena za primenu zakona, policijske etike (uključujući one koji se odnose na korupciju), pravila službe i standarda ljudskih prava.²¹⁸ Međutim, tokom obuke nije dovoljno govoriti o principima

²¹¹ Vidi Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., beleška 5), deo B, § 11; Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), §§ 33 i 34; i Brus/Nild (Bruce/Neild), *Policija kakvu želimo* (op.cit., beleška 5), str. 42.

²¹² Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5) (op.cit., beleška 5), § 34.

²¹³ Vidi Savet Evrope, “Specijalne tehnike istrage” u vezi sa teškim krivičnim delima uključujući akt terorizma (op.cit., beleška 83), čl. 8-11.

²¹⁴ Vidi UN, *Osnovni principi upotrebe sile i vatrenog oružja za pripadnike policijske službe* (op.cit., beleška 29), čl. 2

²¹⁵ Vidi Malkolm S. Novels, *Savremena praksa u obrazovanju odraslih: Od pedagogije do andragogije* (revidirano i ažurirano), Association Press, New York, 1980; Stefan Lib, *Principi učenja odraslih* (1991); Marša L. Koner, Učenje: *Kritična tehnologija. Bela knjiga o obrazovanju odraslih u doba informacija* (1995), pp. 14-18; i Marša L. Koner, *Kako odrasli uče. Večiti učenik* (2004).

²¹⁶ Vidi HCNM, *Preporuke o radu policije u multietničkim društvima* (op.cit., beleška 13), Preporuka 8, str. 15.

²¹⁷ Vidi Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., beleška 5), deo B, § 3; Savet Evrope, *Evropski kodeks policijske etike* (op.cit., beleška 5), §§ 26, 28-30; Travis, *Rad policije u tranziciji* (op.cit., beleška 4), str. 3.

²¹⁸ Vidi Savet Evrope, *Deklaracija o policiji* (op.cit., beleška 5), deo A, § 13; CSCE, *Dokument iz Kopenhagena* (op.cit., beleška 60), čl. 16.4; i UN, Vodič komesara za demokratski rad policije u

etike i apstraktnim celinama. Neophodno je da policajci budu suočeni sa realnim i konkretnim policijskim problemima, npr. kroz igranje uloga.

148. Obrazovne potrebe moraju da budu identifikovane od strane operativnih radnika. Postupci obnavljanja moraju da postoje za svaku vrstu obuke.
149. Obukom policajci ne treba da postanu svesni samo sankcija koje će se primeniti protiv njih ukoliko prekrše pravila, već i toga da demokratske vrednosti i međunarodni standardi rada policije i ljudska prava predstavljaju suštinski deo uverenja svakog profesionalnog policajca.
150. Obuka policajaca za rad u multikulturalnim sredinama/ zajednicama trebalo bi da bude usredsređena na pitanja kao što su kulturna i verska svesnost, veštine posredovanja i odnosa sa zajednicom, problemski orijentisan i partnerski pristup, učenje jezika i obuka o ljudskim pravima.²¹⁹
151. U cilju podizanja svesti policajaca o njihovoj ulozi u zajednici kojoj služe kao njen sastavni deo, u nastavnički kadar policijskih akademija bi trebalo uključiti i civile predavače. Deo nastave bi mogao da se izvodi i na državnim ili privatnim univerzitetima gde bi policijski kadeti učili zajedno sa redovnim ili vanrednim studentima. Predmeti koji bi se na taj način studirali su npr. ustavno pravo, predmeti kriminalistike i ljudska prava.²²⁰

VI. Zaključak

152. Dok je s jedne strane pod enormnim pritiskom širom zemalja članica OEBS da se suprotstavi rastućoj plimi organizovanog kriminala i novim pretnjama međunarodnoj i nacionalnoj bezbednosti, uključujući i one koje su rezultat terorizma, s druge strane od policije se zahteva da zadrži smirenost, da spreči i rešava kriminal na lokalnom nivou i da poboljša kvalitet života promovišući osećaj bezbednosti.
153. Dok stremi da ispuni svoje zadatke, policija mora da postupa u skladu sa nacionalnim i međunarodnim zakonima i da uvek poštuje ljudska prava. Države moraju da vode računa o tome da domaće zakonodavstvo nije u suprotnosti sa međunarodnim zakonima i standardima ljudskih prava.
154. Države takode moraju da obezbede zakonodavne i strukturne uslove za funkcionalne odnose između policije, administrativnih vlasti, drugih elemenata pravosudnog sistema, kao i za zajednice u kojima policija radi kako bi se obezbedio efektivan, efikasan i pravičan rad policije.
155. Osim toga, demokratski rad policije zahteva da policija bude odgovorna za svoje postupke pred zakonom, državom i celom javnošću kojoj služi. Ključni uslovi za odgovornost su održavanje efektivnih i efikasnih instrumenata unutrašnje i spoljašnje

Federaciji Bosne i Hercegovine (op.cit., beleška 5), princip 1.

²¹⁹ Vidi Nezavisna komisija za rad policije u Severnoj Irskoj, *Novi početak: Rad policije u Severnoj Irskoj* (op.cit., beleška 160), str. 94; Savet Evrope, *Evropski kodeks o policijskoj etici* (op.cit., beleška 5), § 30; OEBS, *Uloga rada policije u lokalnoj zajednici* (op.cit., beleška 6), str. 9; i HCNM, *Preporuke za rad policije u multietničkim društvima* (op.cit., beleške 13), Preporuka 8, str. 14.

²²⁰ Vidi Nezavisna komisija za rad policije u Severnoj Irskoj, *Novi početak: Rad policije u Severnoj Irskoj* (op.cit., 160), str. 93; i Savet Evrope, *Evropski kodeks o policijskoj etici* (op.cit., beleška 5), § 27.

kontrole, kao i transparentnost i negovanje kooperativnog odnosa između policije i javnosti.

156. Čak i kada bi policija postala “izvanredno profesionalna, tehnički kompetentna sa besprekornim integritetom, još uvek bi joj nedostajala legitimnost ukoliko ne bi promovisala svoju misiju, pregovarala o svojim strategijama i taktikama sa lokalnim i nacionalnim zajednicama.”²²¹
157. Šta više, rad policije mora da bude predvidiv. Mora da bude jasno šta javnost može da očekuje od policije i ta očekivanja bi trebalo da budu realna.
158. Dalje, način na koji se policija ophodi prema javnosti može značajno da utiče na njihovo zadovoljstvo, npr. da li se prema javnosti ophode sa poštovanjem i ljubaznošću, da li ozbiljno shvataju zahteve za pomoć i da li profesionalno odgovaraju na pozive građana.
159. Policija mora da pošalje jak signal svima, kako unutar tako i van organizacije, da će, zbog svojih visokih profesionalnih standarda, “dobro obavljati svoj posao, biti otvorena i pristupačna, i da neće tolerisati zloupotrebu moći, korupciju, zanemarivanje dužnosti...ili bilo koji oblik prekoračenja ovlašćenja²²² niti će zataškavati bilo koji prestup.
160. Šta više, ovakav signal treba da šalje svaki policajac. Policija stoga mora da ulaže u odgovarajuću obuku i obrazovanje svojih zaposlenih i mora da vodi računa o tome da se rad svakog policajca redovno ocenjuje.
161. Efektivna i efikasna međunarodna saradnja koja promoviše principe demokratskog rada policije, smanjiće pretnje međunarodnoj i nacionalnoj bezbednosti i povećaće osećaj bezbednosti građana. Nadamo se da će ovaj Vodič pružiti konceptualnu osnovu takvim nastojanjima.

²²¹ Nejroud, “Rad policije i etika” (op.cit., beleška 47), str. 599.

²²² Inicijativa Komonvelta o ljudskim pravima, *Odgovornost policije* (op.cit., beleška 5), str. 79.

Literatura

Napomena: Ovde su dati originalni nazivi svih dokumenata i publikacija koje su citirane u tekstu.

Međunarodni dokumenti

- Council of Europe, *European Convention on Human Rights/Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* (1950).
- Council of Europe, *European Social Charter* (1961).
- Council of Europe Parliamentary Assembly, *Resolution 690 (1979) on the Declaration on the Police* (1979).
- Council of Europe, *Recommendation No. R (85) 4 of the Committee of Ministers to Member States on Violence in the Family* (1985).
- Council of Europe, *Recommendation No. R (85) 11 of the Committee of Ministers to Member States on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure* (1985).
- Council of Europe, *Recommendation No. R (87) 15 of the Committee of Ministers to Member States Regulating the Use of Personal Data in the Police Sector* (1987).
- Council of Europe, *Recommendation No. R (87) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Organisation of Crime Prevention* (1987).
- Council of Europe, *Recommendation No. R (91) 11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults* (1991).
- Council of Europe, *Recommendation No. R (97) 13 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Intimidation of Witnesses and the Rights of the Defence* (1997).
- Council of Europe, *Resolution (97) 24 of the Committee of Ministers on The Twenty Guiding Principles for the Fight Against Corruption* (1997).
- Council of Europe, *Criminal Law Convention on Corruption*, European Treaty Series – No. 173 (Strasbourg, 1999).
- Council of Europe, *Recommendation No. R (2000) 10 of the Committee of Ministers to Member States on Codes of Conduct for Public Officials* (2000).
- Council of Europe, *Recommendation No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation* (2000).
- Council of Europe, *Recommendation Rec(2000) 20 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Early Psychological Intervention in the Prevention of Criminality* (2000).
- Council of Europe, *Recommendation Rec(2001) 10 of the Committee of Ministers to Member States on the European Code of Police Ethics* (2001).
- Council of Europe, *Recommendation Rec(2001) 16 of the Protection of Children against Sexual Exploitation* (2001).
- Council of Europe, European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), *General Policy Recommendation No. 7 on National Legislation to Combat Racism and Racial Discrimination* (2003).
- Council of Europe, *Recommendation Rec(2003) 21 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Partnership in Crime Prevention* (2003).
- Council of Europe, European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), *The CPT Standards. "Substantive" Sections of the CPT's General Reports* (2004).
- Council of Europe, *Recommendation Rec(2005) 9 of the Committee of Ministers to Member States on the Protection of Witnesses and Collaborators of Justice* (2005).
- Council of Europe, *Recommendation Rec(2005) 10 of the Committee of Ministers to Member States on "Special Investigation Techniques" in Relation to Serious Crimes including Acts of Terrorism* (2005).

Council of Europe, *Human Rights and the Fight against Terrorism -The Council of Europe Guidelines* (2005).
Council of Europe, *Recommendation Rec(2006) 8 of the Committee of Ministers to Member States on Assistance to Crime Victims* (2006).
CSCE, *Final Act* (Helsinki, 1975).
CSCE, *Vienna Concluding Document* (Vienna, 1989).
CSCE, *Charter of Paris for a New Europe* (Paris, 1990).
CSCE, *Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE* (Copenhagen, 1990).
CSCE, *Document of the Moscow Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE* (Moscow, 1991).

Policing for a Multi-Ethnic Society'

Foundation ', *Rotterdam Charter: Policing for a Multi-ethnic Society* (Rotterdam, 1996).

High Commissioner on National Minorities, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (2006), at http://www.osce.org/documents/hcnm/2006/02/17982_en.pdf (10 March 2006).

International Committee of the Red Cross, *Human Rights and Humanitarian Law in Professional Policing Concepts* (Geneva, 2002).

Independent Commission on Policing for Northern Ireland, *A New Beginning: Policing in Northern Ireland. The Report of the Independent Commission on Policing for Northern Ireland* (Belfast, 1999).

Interpol, Resolution No AG-2002-RES-01, *Global Standards to Combat Corruption in Police Forces/Services* (2002).

Interpol, Resolution No AG-2003-RES-04, *Rules on the Processing of Information for the Purposes of International Police Co-operation* (2003).

Interpol, Resolution No AG-2005-RES-15, *Amendments to the Rules on the Processing of Information for the Purposes of International Police Co-operation* (2005).

Office of the UN High Commissioner for Human Rights (OHCHR), UN High Commissioner for Human Rights/Centre for Human Rights, *Human Rights and Law Enforcement, Professional Training Series, No. 5* (New York/Geneva, 1997).

OSCE, *Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security* (Bucharest, 1994).

OSCE, *Charter for European Security* (Istanbul, 1999).

OSCE, *Study on Policing in the Federal Republic of Yugoslavia* (Belgrade, 2001).

OSCE, Bucharest Ministerial Council, *Decision on Police-Related Activities/ Bucharest MC, Dec 9* (Bucharest, 2001).

OSCE, *Final Report of the Supplementary Human Dimension Meeting "The Role of Community Policing in Building Confidence in Minority Communities"* (Vienna, 2002).

OSCE Mission in Kosovo (OMIK), *Human Rights and Law Enforcement. Booklet of Human Rights for Police* (Pristina).

Police in Transition Conference, *The Budapest Recommendations* (Budapest, 1999).

United Nations Best Practices Unit, *Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations*. "Chapter VII: Police, Judiciary and Corrections Aspects of Rule of Law" (New York).

United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (1990).

United Nations Economic and Social Council, Res. A/Res/65, *Principles on the Effective*

- Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions* (1989).
- United Nations Economic and Social Council, “Guidelines for the Prevention of Crime”, Annex to: Res 2002/13, *Action to Promote Effective Crime Prevention* (2002).
- United Nations Economic and Social Council, Res. 2004/31, *Prevention of Urban Crime* (2004).
- United Nations General Assembly, Res. 217 A(111), *Universal Declaration of Human Rights* (1948).
- United Nations General Assembly, UN Doc. A/CONF/611, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners* (1955).
- United Nations General Assembly, Res. 2106(XX), *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (1965).
- United Nations General Assembly, Res. 2200 A(XXI), *International Covenant on Civil and Political Rights* (1966).
- United Nations General Assembly, Res. A/Res/34/169, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (1979).
- United Nations General Assembly, Res. A/Res/34/180, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* (1979).
- United Nations General Assembly, Res. A/Res/39/46, *Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (1984).
- United Nations General Assembly, Res. A/Res/40/32, *Basic Principles on the Independence of the Judiciary* (1985).
- United Nations General Assembly, Res. A/Res/40/34, *Declaration on Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power* (1985).
- United Nations General Assembly, Res. A/Res/43/173, *Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment* (1988).
- United Nations General Assembly, Res. A/Res/44/25, *Convention on the Rights of the Child* (1989).
- United Nations General Assembly, Res. A/Res/45/107, *International Co-operation for Crime Prevention and Criminal Justice in the Context of Development* (1990).
- United Nations General Assembly, Res. A/Res/45/113, *Guidelines for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty* (1990).
- United Nations General Assembly, Res. A/Res 47/135, *Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities* (1993).
- United Nations General Assembly, Res. A/Res/48/134, *National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights* (1993).
- United Nations Human Rights Council, Res. A/HRC/1/L.2, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance* (2006).
- United Nations International Police Task Force (IPTF), *Commissioner’s Guidance for Democratic Policing in the Federation of Bosnia-Herzegovina* (Sarajevo, 1996).
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *United Nations Convention against Corruption* (Merida, 2003).

Bibliografija

- Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (1998), at:
[http://web.amnesty.org/library/pdf/POL300041998ENGLISH/\\$File/POL3000498.pdf](http://web.amnesty.org/library/pdf/POL300041998ENGLISH/$File/POL3000498.pdf)
 (10 July 2000).
- Bayley, David H., “The Contemporary Practices of Policing: A Comparative View”, in:
 James Burack et. al., *Civilian Police and Multidimensional Peacekeeping – A*

- Workshop Series. A Role for Democratic Policing* (National Institute of Justice, Washington, 1999), at: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles/172842.pdf> (30 March 2001).
- Bayley, David H., *Democratizing the Police Abroad: What to Do and How to Do it* (National Institute of Justice, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice, Washington, 2001), at: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/188742.pdf> (11 March 2003).
- Bowling, Ben/Phillips, Coretta, "Policing Ethnic Minority Communities", in: Tim Newburn, *Handbook of Policing* (Portland, 2005), pp. 528-555.
- Bruce, David/Neild Rachel, *The Police that We Want. A Handbook for Oversight of Police in South Africa* (Centre for the Study of Violence and Reconciliation, Johannesburg, 2005), at: http://www.justiceinitiative.org/db/resource2?res_id=102519 (20 June 2006).
- Call, Charles T., *Challenges in Police Reform: Promoting Effectiveness and Accountability*. Policy Report (International Peace Academy, New York, 2003), at: http://www.ipacademy.org/PDF_Reports/CHALLENGES_IN_POLICE.pdf (30 March 2006).
- Commission on Accreditation for Law Enforcement Agencies (CALEA), *Standards for Law Enforcement Agencies* (Fairfax, 2006).
- Common Assessment Framework, *Improving an Organization through Self-Assessment*, (Maastricht, 2006).
- Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability: Too important to Neglect, Too Urgent to Delay* (New Delhi, 2005), at: http://www.humanrightsinitiative.org/publications/chogm/chogm_2005/chogm_2005_full_report.pdf (25 July 2006).
- Conner, Marcia L., *Learning, The Critical Technology. A Whitepaper on Adult Education in the Information Age* (1995), at: http://learnativity.com/download/Learning_Whitepaper96.pdf (2 July 2006).
- Conner, Marcia L., *How Adults Learn* (2004), at: <http://agelesslearner.com/intros/adultlearning.html> (2 July 2006).
- Crawshaw, Ralph, *Human Rights and the Theory and Practice of Policing*, Papers in the Theory and Practice of Human Rights, No. 10, (Human Rights Centre, University of Essex, Colchester, 1994).
- European Platform for Policing and Human Rights (EPPHR), *The Recruitment and Retention of Police Officers from Minority Communities: Points to Consider* (2004), at: <http://www.epphr.dk/download/platform/HR%20-%20Minority%20Officers.pdf> (10 August 2006).
- European Platform for Policing and Human Rights (EPPHR), *Why and How Human Rights NGOs and Police Services Can and Should Work Together* (2004), at: <http://www.epphr.dk/download/platform/police%20and%20NGO's%20.pdf> (10 August 2006).
- Greenwood, David/Huisman, Sander (eds.), *Transparency and Accountability of Police Forces, Security Services and Intelligence Services* (The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), Geneva, 2005), at: http://www.dcaf.ch/publications/transparency_police.cfm?nav1=4&nav2=2 (10 January 2006).
- Harris, Frank, *The Role of Capacity-Building in Police Reform* (OSCE Mission in Kosovo, Department of Police Education and Development, Pristina 2005).

- Jones, Trevor/Newburn, Tim/Smith, David, *Democracy and Policing* (Policy Studies Institute, London, 1994).
- Jones, Trevor, "The Governance and Accountability of Policing", in: Tim Newburn, *Handbook of Policing* (Portland, 2005), pp. 603-627.
- Khashu, Anita/Busch, Robin/Latif, Zainab/Levy, Francesca, *Building Strong Police-Immigrant Community Relations: Lessons from a New York City Project* (Vera Institute of Justice, New York, 2005), at: <http://www.cops.usdoj.gov/mime/open.pdf?Item=1576> (10 July 2006).
- Knowles, Malcolm S., *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy* (revised and updated) (Association Press, New York, 1980).
- Lewis, Collin, *Complaints Against Police. The Politics of Reform* (Annandale, 1999).
- Lewis, William/Marks, Edward, "Overview", in: James Burack/William Lewis/Edward Marks, *Civilian Police and Multinational Peacekeeping – A Workshop Series. A Role for Democratic Policing* (National Institute of Justice, Washington, 1999), at: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles/172842.pdf> (20 July 2001).
- Lieb, Stephen, *Principles of Adult Learning* (1991), at: <http://honolulu.hawaii.edu/intranet/committees/FacDevCom/guidebk/teachtip/adults-2.htm> (10 July 2006).
- Miller, Joel, *Civilian Oversight of Policing. Lessons from the Literature* (Vera Institute of Justice, New York, 2002), at: http://www.vera.org/publication_pdf/178_338.pdf (15 July 2006).
- Newburn, Tim, *Understanding and Preventing Police Corruption: Lessons from the Literature*, Police Research Series Paper 110 (London, 1999).
- Neyroud, Peter, "Policing and Ethics", in: Tim Newburn, *Handbook of Policing* (Portland, 2005), pp. 578-602.
- Phillips, Emma/Trone, Jennifer, *Building Public Confidence in Police Through Civilian Oversight* (Vera Institute of Justice, New York, 2002), at: http://www.vera.org/publication_pdf/177_336.pdf (15 July 2006).
- de Rover, Cees, *To Serve and Protect. Human Rights and Humanitarian Law for Police and Security Services* (International Committee of the Red Cross, Geneva, 1998).
- Sanders, Andrew/Young, Richard, "Police Powers", in: Tim Newburn, *Handbook of Policing* (Portland, 2005), pp. 228-258.
- South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC), *Philosophy and Principles of Community-Based Policing* (Belgrade, 2006), at: <http://www.seesac.org/reports/Community%20Based%20Policing%20english%202nd%20version.pdf> (03 November 2006).
- Travis, Jeremy, *Policing in Transition*, Plenary Address at the Fourth Biennial Conference: International Perspectives on Crime, Justice and Public Order (Budapest, 1998), at: <http://www.ojp.usdoj.gov/nij/speeches/budapest.htm> (10 October 2001).